

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА АНГЛІЙСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ**

**Кваліфікаційна робота
магістра**

на тему **ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МОВНОГО ПОРТРЕТА В
АНГЛІЙСЬКОМОВНИХ АВТОБІОГРАФІЯХ**

Виконала: студентка 2 курсу,
групи 8.0359-1 а-з
спеціальності 035 Філологія
спеціалізації 035.041 Германські мови
та літератури (переклад включно),
перша–англійська
освітньо-професійної програми
Мова і література (англійська)
Бесараб Анастасія Вікторівна

Керівник к.ф.н., доц. Залужна М. В.

Рецензент к.ф.н., доц. Веремчук Е. О.

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Факультет іноземної філології _____

Кафедра Англійська філологія _____

Освітній рівень магістр _____

Спеціальність 035 Філологія _____

Спеціалізація 035.041 Германські мови та літератури (переклад включно) _____

Освітньо-професійна програма Мова і література (англійська) _____

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри англійської філології

«___» _____ 2020 року

**З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА**

БЕСАРАБ АНАСТАСІЇ ВІКТОРІВНІ

(прізвище, ім'я, по батькові)

Тема кваліфікаційної роботи магістра (проекту) «Особливості формування мовного портрета в англійськомовних автобіографіях»

Керівник кваліфікаційної роботи (проекту) Залужна Марина Володимирівна,
к.ф.н., доц.

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом ЗНУ від «04» травня 2020 року № 511-с

1. Строк подання студентом кваліфікаційної роботи (проекту) 1 грудня 2020 р.

2. Вихідні дані до кваліфікаційної роботи (проекту)
автобіографічна проза як об'єкт філологічного дослідження; мовний портрет:
теоретико-методологічні основи аналізу мовного портрету; мовні
засоби створення автопортрету в англомовних автобіографіях

3. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):
автобіографія як літературний жанр та її відмінність від споріднених жанрів
(щоденника, мемуарів, тощо) з точки зору її структури; розмежування типів
автобіографічних текстів в англійськомовній лінгвокультурній традиції; види
мовного мпортрету та лексичні засоби створення портрету; проблема
самоідентифікації в автобіографії Дж.Д. Рокфеллера, Г. Форда, Б. Франкліна;
особливості формування мовного портрета в означених англійськомовних
автобіографіях.

4. Консультанти розділів кваліфікаційної роботи (проекту)

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	Завдання Прийняв
Вступ	Залужна М. В., к.ф.н., доц.	05.05.2020	05.05.2020
Розділ 1	Залужна М. В., к.ф.н., доц.	10.06.2020	10.06.2020
Розділ 2	Залужна М. В., к.ф.н., доц.	05.09.2020	05.09.2020
Розділ 3	Залужна М. В., к.ф.н., доц.	04.10.2020	04.10.2020
Висновки	Залужна М. В., к.ф.н., доц.	01.11.2020	01.11.2020

5. Дата видачі завдання 05. 05. 2020 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи магістра	Строк виконання етапів роботи (проекту)	Примітка
1.	Пошук наукових джерел з теми дослідження, їх аналіз	травень 2020	Виконано
2.	Добір фактичного матеріалу	червень 2020	Виконано
3.	Написання вступу	липень 2020	Виконано
4.	Написання теоретичного розділу	вересень 2020	Виконано
5.	Написання практичного розділу	жовтень 2020	Виконано
6.	Формулювання висновків	Листопад 2020	Виконано
7.	Проходження нормо контролю	Листопад 2020	Виконано
8.	Одержання відгуку та рецензії	грудень 2020	Виконано
9.	Захист	грудень 2020	Виконано

Автор роботи несе персональну відповідальність за відсутність в роботі несанкціонованих текстових запозичень (академічного плагіату)

Магістрант

_____

(підпис)

А.В. Бесараб

_____

(ініціали та прізвище)

Керівник роботи

_____

(підпис)

М. В. Залужна

_____

(ініціали та прізвище)

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер

_____

(підпис)

В. А. Бережний

_____

(ініціали та прізвище)

РЕФЕРАТ

Дипломна робота – 71 стор., 73 джерела.

Об'єкт дослідження: автобіографії Дж.Д. Рокфеллера, Г. Форда, Б. Франкліна.

Мета роботи: розкриття особливостей формування мовного портрета в англійськомовних автобіографіях американських діячів XIX-XX ст.

Теоретико-методологічні засади: початок дослідженню автобіографії як культурного феномена було покладено в працях таких вчених як Ю. Лотман, М. Бахтін, Л. Баткин, Ф. Знанецкий. Дану проблематику вивчали Ю. Караулов, В. Красних, М. Ляпоп, С. Сухих та інші.

Отримані результати:

Літературна автобіографія – це жанр, що поєднує трансформовану індивідом реальність та культурну пам'ять народу, до якого належить автор автобіографічних текстів. Мовна особистість – це спосіб опису мовної спроможності індивіда, що поєднує в собі знання мови та здатність за допомогою неї створювати тексти. Мовна особистість включає в себе мовний портрет. Вирізняють: фізичний, гендерний, мовленнєвий, психологічний та соціальний мовний портрет. Велику роль для формування мовного автопортрету Б. Франкліна відіграють лексеми сімейно-рольової сфери: лексемами конфесійно-релігійної сфери та лексеми на позначення віку. Лексеми на позначення суспільно-політичної сфери притамані для мовних портретів Дж. Рокфеллера та Г. Форда. У формуванні мовних портретів Б. Франкліна Дж. Рокфеллера та Г. Форда найчастіше були використанні прикметники, власні назви, а також: особисті займенники *we*, *you*, невизначено-особові займенники *man*, присвійні займенники *my*, *our*, модальні слова, слова з префіксоїдом «*self*», семантичні оператори з семантикою загальності, атемпоральні предикати.

Ключові слова: автобіографія, мовний портрет, лексема, самоідентифікація, маркери, конотація, оцінка

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 АВТОБІОГРАФІЧНА ПРОЗА ЯК ОБ'ЄКТ ФІЛОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ.....	6
1.1 Автобіографія як літературний жанр.....	6
1.2 Відмінності автобіографії від споріднених жанрів.....	11
1.2.1 Відмінності автобіографії від щоденника.....	11
1.2.2 Відмінності автобіографії від сповіді.....	12
1.2.3 Відмінності автобіографії від апології.....	13
1.2.4 Відмінності автобіографії від літературного портрету..	13
1.2.5 Відмінності автобіографії від спогадів.....	14
1.2.6 Відмінності автобіографії від автобіографічного нарису.....	15
1.2.7 Відмінності автобіографії від абеткової автобіографії	17
1.2.8 Відмінності автобіографії від автогеобіографії.....	18
1.3 Розмежування типів автобіографічних текстів в англійськомовній лінгвокультурній традиції.....	18
РОЗДІЛ 2 МОВНИЙ ПОРТРЕТ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ.....	23
2.1 Мовний портрет особистості: проблема визначення, структура...	23
2.2 Види мовного портрету.....	28
2.3 Мовні засоби створення портрету	33
РОЗДІЛ 3 МОВНІ ЗАСОБИ СТВОРЕННЯ АВТОПОРТРЕТУ В АНГЛОМОВНИХ АВТОБІОГРАФІЯХ.....	40
3.1 Проблема самоідентифікації в автобіографіях Дж.Д. Рокфеллера, Г. Форда, Б. Франкліна.....	40
3.2 Особливості формування мовного портрета в англomовних автобіографіях: мовний аспект.....	51
ВИСНОВКИ.....	67
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	72

ВСТУП

Сучасна культурна ситуація, яку вже встигли назвати «постковідною» характеризується глибокою кризою ідей гуманізму, це основа всіх інших соціальних поверхів людського існування. Сьогодні виявилися зруйнованими не окремі традиції або елементи соціального цілого, але й, власне, мова гуманістичної традиції, що репрезентує досвід свідомості та самосвідомості в світі, але ж саме це в класичних культурних новоутвореннях забезпечувало онтологічну безперервність авторського «Я».

Інтелектуальна історія американської культури, починаючи з кінця XIX століття – це безперервна рефлексія над власними базисами; це критичне неприйняття колишніх гуманістичних ідеалів «Старої доброї Європи» і метафізичних конструкцій, дуже часто обертається парадоксальною нездатністю активізувати внутрішній зв'язок з культурно-історичним простором. На зміну героїці і цілісності класичного європейського суб'єкта, що існує в реальності чистої ментальної стихії, прийшло повсякденне існування індивіда, опис «американської мрії», що здобувається шляхом важкої праці: від Джона Девісона Рокфеллера, Генрі Форда, Бенджаміна Франкліна до Стіва Джобса (засновника корпорації “Apple”).

Початок дослідженню автобіографії як культурного феномена було покладено в працях таких вчених як Ю. Лотман, М. Бахтін, Л. Баткин, Ф. Знанецкий. Дану проблематику вивчали Ю. Караулов, В. Красних, М. Ляпоп, С. Сухих та інші, однак питання зображально-виражальних засобів творення автопортрету та самовираження у автобіографії в лінгвістичній традиції американської прози не є достатньо висвітленим.

Тому сьогодні видається дуже своєчасним і, безумовно, необхідним (як теоретично, так і практично) дослідження такого абсолютно унікального і в той же час відомого і популярного літературного жанру як автобіографія.

Звісно ж, що цей специфічний культурний феномен здатний презентувати трансформацію буття людини в культурі. Це зумовлює **актуальність** магістерського дослідження.

Наукова новизна полягає у спробі власного дослідження особливостей формування мовного портрета в англійськомовних автобіографіях Дж.Д. Рокфеллера, Г. Форда, Б. Франкліна.

Об'єкт дослідження – автобіографії Дж.Д. Рокфеллера, Г. Форда, Б. Франкліна.

Предмет роботи – зображально-виражальні засоби формування автопортрету в англійськомовних автобіографіях.

Метою дослідження є розкриття особливостей формування мовного портрета в англійськомовних автобіографіях американських діячів ХІХ–ХХ ст.

Для дослідження поставленої мети необхідно вирішити наступні **завдання**:

1) дослідити як літературний жанр автобіографії та її відмінність від споріднених жанрів (щоденника, мемуарів, тощо) з точки зору її структури;

2) вивчити розмежування типів автобіографічних текстів в англійськомовній лінгвокультурній традиції;

3) вивчити види мовного мпортрету та лексичні засоби створення портрету;

5) дослідити проблему самоідентифікації в автобіографії Дж. Д. Рокфеллера, Г. Форда, Б. Франкліна;

б) визначити особливості формування мовного портрета в означених англійськомовних автобіографіях.

Матеріалом дослідження стали тексти автобіографій Дж.Д. Рокфеллера, Г. Форда, Б. Франкліна, видані ТОВ «Видавнича група “КМ-БУКС”».

Методи дослідження. В основі методології дослідження закладений діалектичний принцип єдності історичного і логічного, аналіз ментальних

концептів культури з огляду на їх конкретну взаємозалежність і соціокультурну обумовленість при безумовному дотриманні інших методологічних прийомів вивчення явищ соціально-історичної дійсності, в традиції соціального пізнання. В ході проведення дослідження ми спиралися також на метод порівняльного аналізу, якісного та кількісного контент-аналізу обраних автобіографій.

Практична значущість дослідження полягає у можливості використання його результатів під час проведення семінарських занять з лексикології та практичних занять з англійської мови, під час підготовки курсу зарубіжної літератури.

Структура роботи: дослідження складається зі вступу, трьох розділів, висновків, додатку та списку використаної літератури.

У вступі подано загальні відомості про дану наукову працю, починаючи від умотивування теми, мети, завдань, актуальності дослідження, визначення об'єкту, предмету та структурування роботи.

У першому розділі подаються загальні відомості про автобіографічну прозу як об'єкт філологічного дослідження, особлива увага приділяється визначенню автобіографії як літературного жанру, розглянуто відмінності автобіографії від споріднених жанрів та розмежування типів автобіографічних текстів в англійськомовній лінгвокультурній традиції.

Другий розділ містить теоретико-методологічні основи аналізу мовного портрету. В розділі визначаються структура та види мовного портрету , а також мовні засоби створення автопортрету.

У третьому розділі подається власний аналіз мовних засобів створення автопортрету в англійськомовних автобіографіях та проблеми самоідентифікації в автобіографії Дж.Д. Рокфеллера, Г. Форда, Б. Франкліна. Особлива увага приділена особливостям мовного аспекту формування мовного портрета в англійськомовних автобіографіях.

У висновках подано узагальнені результати проведеної роботи.
Загальна кількість сторінок 71, кількість використаних джерел 73.

РОЗДІЛ 1

АВТОБІОГРАФІЧНА ПРОЗА

ЯК ОБ'ЄКТ ФІЛОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1 Автобіографія як літературний жанр

Визначення жанру автобіографії з точки зору англійськомовного літературознавства є непростим завданням, бо автобіографія є одним з найбільш суперечливих жанрів. З одного боку, це дуже простий жанр: автор описує свій особистий досвід, своє життя; з іншого боку, автобіографія як жанр в англійськомовному літературознавстві викликає ряд закономірних питань, таких, як достовірність оповіді, самооцінка дій, мета написання, співвідношення між автором і героєм.

До сих пір не вирішено питання, чи є автобіографія в англійськомовному літературознавстві художнім жанром або документальним. Дж. Олні, представник ранніх англо-американських теоретиків жанру автобіографії, розглядає автобіографію як «потрійну структуру»: перша частина «авто» (грец. “αὐτός” – «сам, він») є основною в понятті жанру. «Авто» показує, що «автобіографія є одночасно і вивченням, створенням і імітацією себе» [Olney 1980, с. 19].

Автор самостійно вирішує, що і як писати: які події описувати, яке забарвлення їм надавати, кому адресувати свою автобіографію. Друга частина «біо» (грец. “βίος” – «життя») це «тіло» твору. Це матеріал, життя або її частина, описана автором з метою вплинути на аудиторію за допомогою певного зображально-виражального засобу. «Біо» дуже залежить від «авто», увага приділяється не «життю», а тому, хто його проживає. Тому автобіографія англійськомовному літературознавстві повинна бути

розглянута під різними кутами: з точки зору філології, філософії, психології та художньої літератури.

Третя частина «опис» (грец. “Γράφω” – «пишу, маюю, описую») є безпосереднім актом творчості, з’єднання воедино перших двох частин, коли життя або її частина описується так, як бачить її автор-герой, автор-персонаж.

При з’єднанні «авто» і «біо» виникає питання достовірності написаного. Адже тільки автор є носієм істинної інформації про своє життя, але в той же час він може помилятися і давати невірні оцінки подіям, що відбуваються, так як, згідно з В. В. Нуркова, «специфіка матеріалу, що включається в автобіографічну пам’ять, така, що він допускає варіативність інтерпретації» [Нуркова 2008, с. 88].

З’являється сумнів: чи дійсно в частині «авто» була чесно описана і без прикрас відтворена чітка послідовність подій частини «біо», не зіграв тут роль певний психологічний фактор – наприклад, бажання здаватися краще в очах читачів або привласнення будь-яких рис для посилення виховного ефекту, завдяки якому ми маємо спотворене уявлення «біо» в автобіографії.

Слід зазначити, що автобіографії – це історичні твори. Ми можемо говорити про життя людей, їх побут і побут життя в епоху, описану в автобіографії. Автор, будучи частиною будь-якого співтовариства, держави, переживає і потім описує як частину свого життя важливі історичні події. Він дає їм свою особисту оцінку, може надавати оцінки інших людей і відображати настрої народних мас. З цієї точки зору ми можемо вважати автобіографію документальним жанром, так як вона дає історичну інформацію про життя людей.

Однак автор може помилятися і, отже, бути недостовірним, що не дозволяє автобіографії завжди бути надійним джерелом історичної інформації. Якщо ж розглядати автобіографію як процес відображення особистого досвіду – як художній твір, це відображення особистого досвіду автора, чи то придумана історія або життєпис іншої людини.

Все, що написано людиною, – це її думки і її дійсність, недарма в слові автор той же корінь (грец. “γράφω” – «Сам, він»), що і в першій частині слова «автобіографія». «Тут все жанрові межі (і навіть межі, що відокремлюють одну дисципліну від іншої) зводяться нанівець, ми часто не можемо сказати, чи є твір романом, поемою, дисертацією або автобіографією [Olney 1980, p. 4].

В монографії «Основи теорії літературних жанрів» Т. Бовсунівська подає наступне визначення: «Автобіографія – жанр парадоксальний, полемічний, непіддатливий точному визначенню. Його природна межа – постійна провокація до виявлення власної природи» [Бовсунівська 2008, с. 181].

В літературознавчому словнику знаходимо наступне визначення: «автобіографічний твір – це твір, головним героєм якого є сам автор» [Лесин 1971, с. 510–11].

Американський науковець Пол Кендал визначає біографію як «форму літератури, зазвичай документальну, в якій головним суб’єктом виступає власне життєвий шлях індивіда» [Paul Murray Kendall 1965, p.158].

Ж. Гюсдорф, французький критик, у своїй статті «Умови та межі автобіографії» характеризує автобіографію як «феномен західної культури, оскільки тільки в ній з появою християнства з’явилася нова людина, яка здатна ідентифікувати себе як окрему, самодостатню особистість» [Gusdorf 1981, с. 29].

Ф. Лежен, автор теорії «автобіографічного пакту» (своєрідного договору між автором та читачем, де автор зобов’язується розповідати правду про своє життя, а читач – вірити прочитаним фактам – Прим. автора). стверджував, що автобіографія – це «ретроспективна прозаїчна оповідь реальної людини, яка розповідає про власне існування, роблячи основний акцент на історії своєї особистості» [Lejeune 2004, с. 23].

Однак автобіографія існує і має свої типологічні риси. На захист автобіографії як жанру слід сказати, що частина «авто» властива всім

літературним творам, але тільки в автобіографії вона є «авто». Третя частина «опис», або «графо», знаходиться «між двох дзеркал» [Olney 1980, р. 22] «авто» і «біо».

Автобіографія, як і будь який інший літературний твір, має свою певну мету написання. Автор автобіографії описує своє життя не тому, що він хоче прославитися, а тому, що хоче надати певний урок читачам. Автор ставить своє життя в приклад іншим людям: він розповідає, як досяг своїх звершень, або, навпаки, застерігає про помилки, від того, як не опуститися на дно. Таким чином, автобіографія має на меті вплив на читача, спонукання його до дій, призову до чого-небудь.

Погоджуємося з Т. Черкашиной: «Хоча мемуарно-автобіографічна проза зараз популярна, ми все ще констатуємо факт її недостатнього теоретичного вивчення. Так, ми і сьогодні не маємо фундаментальних літературознавчих робіт, в яких б комплексно розглядалися проблеми даного різновиду літератури.

І. Сиротіна до існуючих підходів у вивченні мемуаристики – історичного та літературознавчого, «так як мемуарна література через свою різноманітність і специфіку може, з одного боку, розглядатись як джерело для пізнання історії та як явище мистецтва, своєрідний художній твір» [Сиротина 1977], пропонує додати третій підхід, що не виключає попередні та об'єднує їх, розширює науковий потенціал мемуаристики – культурологічний.

С. Сміт та Дж. Уотсон у ґрунтовному дослідженні «Читаючи автобіографію» зазначають, що існує 52 автобіографічні жанри. В цілому, «у щоденник включають фрагменти листування, автобіографія може містити уривки з листування і щоденника, часто автобіографії пишуть на основі щоденників – чи навпаки, автобіографія створюється у формі щоденника» [Rioul 2003].

Дослідник історії розвитку автобіографії Е. Черноіваненко вказує, що «у більшості випадків мова йде про історико-літературне дослідження

мемуарно автобіографічної спадщини конкретних авторів або певних історико-літературних періодів» [Черноіваненко 2008, с. 145].

Основною типологічною рисою жанру є те, що автор описує свій особистий досвід, частину свого життя, переслідуючи певну мету. Під описом особистого досвіду мається на увазі передача подій, що відбувалися в житті автора (зазвичай послідовна) і почуттів, які супроводжували ці події. «Автобіографія задана основним вимогою жанру як текст, орієнтований на позатекстову дійсність» [Муратова 2008, с. 7].

Для автора важлива достовірність того, що відбувається, він не вигадує історію, а описує події, що відбулися. «Справа в тому, що «я» автобіографії потребує «не тільки я», в особистості, до якої звертається як до інстанції перевірки істинності або хибності своїх висловлювань» [Муратова 2008, с. 8].

Жанру автобіографії властива орієнтованість на суб'єктивний початок. Тобто в життєписі не так важливі історичні події, які сталися під час життя автора, оскільки його особистий суб'єктивний досвід, те, як він пережив ці події. Автор повинен описувати своє життя в суспільстві, опис ізоляції не є пріоритетним напрямком в жанрі, адже, суспільне життя повне подій, за допомогою яких автор зміг накопичити свій життєвий досвід і згодом поділитися цим досвідом з читачами.

Одночасно з описом автор може аналізувати події і робити свої висновки. Автор може відзначити, як та чи інша подія вплине на нього в майбутньому. Звідси можна виділити другу типологічну рису жанру – аналіз власного досвіду. Знову описуючи моменти прийняття рішень, автор як би відмотує час назад і дає собі другий шанс. Написана ним автобіографія стає позачасовим твором, «минулого не існує» [Olney 1980, с. 237].

Доходимо висновку, що такі дослідники як Т. Черкашина, С. Сміт та Дж. Уотсон та інші стверджують, що автобіографія – це художній жанр. Ми не можемо повністю з цим погодитися, так як такий підхід до жанру автобіографії істотно розширює його межі. Відповідно до цієї точки зору, автобіографією є вся література, що свідчить про «розмивання» жанру і

навіть про відсутність жанру як такого. Отже, на нашу думку, автобіографія одночасно є художнім і документальним жанром. Тому ми можемо спробувати сформуванню власне визначення поняття «автобіографія» – це синтетичний жанр, метою якого є спонукання, заклик до дії читача на прикладі художньо документального опису автором свого власного життя.

1.2 Відмінності автобіографії від споріднених жанрів

Для ґрунтового дослідження обраної теми дослідження нам варто з'ясувати відмінності автобіографії від споріднених жанрів: щоденник, мемуари, апологія, сповідь, літературний портрет, спогади, історична хроніка, автобіографія й автогеобіографія, філософська автобіографія, есе.

«Перші розповіді про себе й своє життя з'явилися ще в часи античності», – зазначає дослідниця Т. Черкашина, – «саме тоді беруть початок більшість з відомих нині жанрів спогадової літератури, як-от мемуари, автобіографія, щоденник та ін., проте до XVII–XVIII століть йшлося, здебільшого, про синкретичні твори, які поєднували в собі риси кількох видів літератури – мемуарної, автобіографічної, подорожньої, духовної, філософської, історичної і т. ін., історії власного життя могли писатися від третьої особи й бути складовою історичних хронік та літописів» [Черкашина 2014, с. 197].

1.2.1 Відмінності автобіографії від щоденника. Щоденна фіксація не лише навколишнього життя автора (суспільного, політичного, культурного, повсякденного, інтимного), а і його думок, почуттів, емоцій є типологічною ознакою щоденника як жанру.

О. Галич, дослідник документальної мемуаристики зазначає, що щоденник презентує «ті громадсько-політичні процеси, що відбувалися в суспільстві. Щоденникові записи показують оточення письменника, розкривають перипетії його літературного життя, є джерелом вивчення світоглядних позицій автора, бачення ним історичного процесу й свого місця в ньому» [Галич 2008, с. 4-5].

1.2.2 Відмінності автобіографії від сповіді. Спільним для цих творів є амбівалентний характер письма, бо, з одного боку, йшлося про документальні мемуари, автобіографію і т. д. з їх тяжінням до відтворення дійсної історії з життя, а з іншого, – про фікційний жанр роману, який передбачав вигаданий сюжет і персонажів. Подальшого розвитку отримали відомі з античності автобіографічні жанри сповіді та апології [Черкашина 2014, С. 197].

Сповідь, за визначенням Ю. Коваліва, – це «літературно-мемуарний жанр, у якому автор вдається до саморозкриття, зізнається у своїх переживаннях, думках, висвітлює інтимні подробиці свого життя тощо» [Літературознавча енциклопедія 2007, 426–427].

Маємо зазначити, що більшість дослідників мемуаристики, такі як Т. Черкашина, Ю. Ковалів та інші вказують, що поняття «автобіографія» генетично пов'язана з поняттям «сповіді». Спорідненість їх виявляється в обов'язковій наявності адресата та «яка є актом комунікації; психологічна мотивація, виклад від «Я» автора (хоча з часом автор перестає ототожнюватися з героєм), інтимні подробиці життя оповідача тощо» [Риженко 2020, с. 6].

Для оповіді властиві такі ознаки як: обов'язковою є настанова на щирість, відвертість, суб'єктивну істинність висловлювання. У оповіді є дві сторони: оповідача та адресат. Метою сповіді – розуміння себе, «акцентованість на внутрішньому світі та переживаннях особистості з

окремими і часто хаотичними згадками про зовнішнє життя відрізняє сповідь від автобіографії» [Риженко 2020, с. 6].

1.2.3 Відмінності автобіографії від апології. Апологія – жанр відомий ще з античних часів як «беззастережний захист певних положень, теорії чи особи» [Літературознавча енциклопедія 2007, с. 58].

Т. Черкашина вказує, що жанр «свою назву отримав від грецького слова *apologia*, що означає «захист, виправдання» [Черкашина 2013, с. 303].

Дослідниця української мемуаристики стверджує, що апологія первісно виникла як «захисна промова на оборону певної особи чи віри, а з XVIII–XIX століть з'явилися апології-самовиправдання, які стали різновидом інтимної автобіографіки» [Черкашина 2013, с. 303].

Головна відмінність апології та автобіографії в тому, що в першому жанрі передбачається, що об'єкт апології зустрічає зовнішнє протистояння.

В праці «Лексикон загального та порівняльного літературознавства» читаємо наступне визначення: апологія – «самозахист звинувачуваного в давн-грец. суді, який потребував підготованого заздалегідь тексту» [Лексикон загального та порівняльного літературознавства 2001, с. 40]. Для апології властиве наступне: «пояснення, в якому описують обставини, причини, що дають змогу виправдати, пробачити когось; обґрунтування певного зізнання, докази в його користь; твердження, в якому особа захищає те, у що сильно вірить, наприклад, спосіб життя, поведінку людини чи філософію» [Лексикон загального та порівняльного літературознавства 2001, с. 40].

1.2.4 Відмінності автобіографії від літературного портрету. Літературний портрет, як стверджує Т. Черкашина, виник у XIX столітті, столітті, що «принесло появу нових жанрів спогадової літератури... у цей час

з мемуарів в самостійний літературний жанр виокремився літературний портрет [Черкашина 2013, с. 304].

О. Галич у роботі «Українська документалістика на зламі тисячоліть» переконує, що «письменник, який працює в жанрі літературного портрета, намагається через одну або кілька зустрічей з героєм показати цілісність, складність і багатогранність його особистості». Автор за допомогою неповторного стилю прагне досягти портретної схожості, що є типологічною ознакою жанру» [Галич 2001, с. 336].

І. Василенко пропонує наступні типологічні особливості літературного процесу: «у центрі уваги автора літературного портрета завжди знаходиться особистість героя, його – зовнішність, риси вдачі» [Василенко 1997, с. 11], Мета літературного портрета є «прагнення автора спогадів відтворити в пам'яті постать людини в її найхарактерніших рисах» [Василенко 1997, с. 10].

На думку, М. Воронової, «сутність явища, літературного портрета, полягає в тому, що подібно до усіх видів портретів він стоїть на перетині, в даному разі – критики і художньої публіцистики» [Воронова, 2004]. Варто зазначити, що і літературна критика, і публіцистика мають на меті «відтворити творчо-психологічне обличчя митця в літературному портреті» [Воронова, 2004], тоді як автобіографія відтворює життєвий шлях автора від першої особи, а отже існує вагома різниця в тих свідомих і підсвідомих завданнях, які собі ставлять автори означених жанрів.

1.2.5 Відмінності автобіографії від спогадів. В окремий жанр мемуарно-документальної творчості виділилися спогади, які можна визначити як «сукупність асоціативно-ретроспективних згадок про знайому людину чи певні події з власного життя» [Черкашина 2013, с. 304]. Автори спогадів, на відміну від мемуаристів та автобіографів, відтворюють

фрагментарні уривчасті спомини та не ставлять собі за мету цілісне відтворення образу знаменитості чи зображених подій.

Т. Черкашина, відома дослідниця документальної прози, вказує, що спогади як окремий жанр почали активно побутувати з ХІХ століття, наприклад, спогади Г. Робінсона (“Reminiscences” або «Музичні спогади» Р. Маунт-Еджкамба (“Musical Reminiscences of the Earl of Mount Edgcumbe”).

Теоретичне обґрунтування сповіді як жанру з виокремлення типологічних ознак почалось з другої половини ХХ століття, наприклад, роботи Ж. Гюсдорфа [Gusdorf], Ф. Лежена [Lejeune] та ін.

До типологічних ознак спогадів можемо віднести більш емоційний характер, а не фактичний. Автор описуючи певний випадок з життя, тим самим надає спогадам значимості. Спогади мають уривчастий характер, не закінчені речення, потік думок. Отже, це значення має бути навіть надане читачеві.

Н. Любовець у своїй ґрунтовній статті «Мемуари (спогади) як джерело біографічних досліджень» ототожнює мемуари та спогади та вважає спогади «найчисельнішим різновидом джерел особового походження» [Любовець 2009, с. 280]. Типологічною ознакою спогадів є «їх документальність, яка базується на свідченнях автора та сучасників подій» [Любовець 2009, с. 280].

Спогади – «це не тільки об’єктивна фіксація фактів минулого, але й сповідь, виправдання, звинувачення і роздуми особистості» [Любовець 2009, с. 280].

1.2.6 Відмінності автобіографії від автобіографічного нарису. Автобіографічний нарис як жанр почав формуватися приблизно з ІІ половини ХІХ століття, коли з розвитком літературної критики, а отже і рецензії та видавничої справи, виник попит на короткі автобіографічні огляди власного життєвого й творчого шляху, адже «ці твори писалися на прохання

конкретних дослідників і видавців художніх творів, енциклопедій, довідників тощо» [Черкашина 2013, с. 304].

З винайденням біографічного методу Ш.-О. Сент-Бева та І. Тена виникла цікавість до письменницьких записних книжок, як самостійного літературного жанру, що «відображають теперішній для письменника час і складаються, як правило, з розрізених думок, планів майбутніх творів, попередніх замальовок і т. ін.» [Галич 2001, 43].

О. Галич, описуючи автобіографічні нариси тим самим сформував типологічну різницю між автобіографією та автобіографічним нарисом: «зі сторінок записної книжки письменник постає перед читачем один на один без будь-яких посередників. Кожна записана ним думка, уривок фрази, окреме слово допомагають чіткіше зрозуміти хід його мислення, емоції та настрої, що виплескувалися в рядки його творів» [Галич 2001, 43]. Відмінність, по-перше, у розмірі текстів. По-друге, автобіографічний нарис міг бути частиною ґрунтовної автобіографії та не мав чіткої хронології.

Популярності набули записники В. Гюго, Г. Флобера, Е. Золя та ін. На межі ХІХ–ХХ століть в окремий літературний жанр виокремилися нотатки, тобто «розрізнені записи, що ведуться вряди-годи і не мають чіткої хронології» [Галич 2001, 44], для них, на думку О. Галича, характерна «відносність хронології, нерегулярність записів, фрагментарність, уривчастість, різка зміна сюжетів, ракурсів зображення тощо» [Галич 2001, 44]. Тематика нотаток є різноманітною – літературні портрети письменників, підготовчі матеріали майбутніх книг, роздуми над життям і т. ін.

Проте існує досить багато спірних творів, що опинилися на межі автобіографії, літературної критики, документалістики та публіцистики, так В. Безрогов вказує, що: «Є «автобіографії», повністю вигадані своїми укладачами, а є справжні спомини, сховані під неавтобіографічною назвою. Є «автобіографії в автобіографії», де автор робить предметом дослідження себе під час написання автобіографії. Є спогади, що являють собою ніби

«розрізану» й перемішану з іншими текстами автобіографію» [Безрогов 2000, с. 147].

1.2.7 Відмінності автобіографії від абеткової автобіографії. Абеткова автобіографія – «це творчий проект англійських і американських університетів і коледжів, який досить швидко набув світового розповсюдження завдяки мережі Інтернет» [Черкашина 2012].

Т. Черкашина, дослідниця мемуарної документалістики, зазначає, що особливістю абеткової автобіографії є «чітко окреслена структурна схема побудови текстової площини» [Черкашина 2012]. За канонами жанру, що сформувався на початку минулого століття, абеткова автобіографія «обов'язково має складатися з коротких історій чи розділів, розташованих за алфавітом; мати назву, що починається з відповідної літери, як-от “В” – “Baseball”, “F” – “Family” і т. ін.; і мати відповідне чітке графічне виділення кожного розділу» [Черкашина 2012].

Абеткова автобіографія є порівняно новим жанром, що характеризується децентрованістю, асоціативністю та особливою увагою до психологічних прийомів. Це твір, «в якому основну увагу приділено найяскравішим життєвим спогадам автора. Алфавітні розділи можуть бути присвячені важливим чи не дуже подіям з життя автора; знайомим людям; матеріальним і абстрактним речам, які викликають в уяві пережиті раніше яскраві відчуття і т. п.» [Черкашина 2012].

Абеткова автобіографія не обов'язково будується не за хронологією, це не типологічна ознака, «а за асоціацією, яку викликає та чи інша літера алфавіту, і обов'язковим є лише чітке дотримання алфавітної послідовності» [Черкашина 2012].

1.2.8 Відмінності автобіографії від автогеобіографії. Автогеобіографія виникла і зазнала свого поширення всього 20 років тому, на початку 2000-х років у США, завдяки всесвітній мережі жанр поширився всім світом. За визначенням Т. Черкашиної автогеобіографія – це «асоціативна розповідь автора про відвідані ним місця, інакше кажучи, авторська географічна мапа з особистими спогадами й коментарями» [Черкашина, 2012].

Автогеобіографія не має чітких типологічних вимог щодо структурних форм, наприклад «так само як і абеткова автобіографія, може будуватися за алфавітним принципом. Об'єднавчим критерієм при цьому є тематика – авторська особиста географія» [Черкашина, 2012].

Отже, автобіографія відрізняється від автобіографічних нарисів, есе розміром викладу, хронологічністю викладу. Від щоденника, мемуарів, апології та сповіді автобіографія відрізняється більш чіткою хронологією та послідовністю викладу.

Сповідь, літературний портрет, спогади, історична хроніка відрізняються від автобіографія меншою увагою до логічної послідовності та смислової закінченості. Автобіографія й автогеобіографія – порівняно нові жанри документальної прози, що мають свої типологічні ознаки, такі як слідування алфавітному покажчику та авторська особиста географія.

1.3 Розмежування типів автобіографічних текстів в англійськомовній лінгвокультурній традиції

Сьогодні в лінгвокультурній теорії можемо виокремити декілька типів автобіографій.

Л. Мішина, наприклад, виділяє наступні види:

- традиційну;

- автобіографію духу;
- політичну автобіографію.

В. Нуркова вказує. Що автобіографію логічно розділити на:

- художні;
- мемуарні;
- щоденникові автобіографічні тексти [Нуркова 2008, с. 90].

Ю. Шликова виділяє:

- діяльнісну;
- соціальну;
- екзистенційно-чуттєвий тип автобіографії [Шликова 2006].

Важливо відзначити, що єдиним джерелом інформації про типи автобіографічних текстів в англійськомовній лінгвокультурній традиції є стаття С. Нікіфорчук «Розмежування типів біографічних текстів англійськомовної лінгвокультурної традиції», що в свою чергу є перекладом ґрунтовної роботи Пола Кендала [Paul Murray Kendall] “The Art of Biography”.

В англійськомовній лінгвокультурній традиції існує чітка та логічна класифікація автобіографічних текстів.

Підбірка листів, особисті щоденники чи тревел-щоденники, мемуари, спогади чи журнали об’єднані в неформальну автобіографію. Дослідник виділяє також «формальну автобіографію й спеціальні форми автобіографії» [Paul Murray Kendall 1965, с. 58].

З огляду на численні розвідки, можемо стверджувати, що автобіографія має досить широке коло жанрів, в яких вона проявляється. На початку свого становлення автобіографія «починаючи з особистих записів, які не були призначені для публікації... автобіографія допомогла визначати свідомість персоналій та політичні амбіції» [Paul Murray Kendall 1965, с. 15]. Спільною ознакою для усіх типів автобіографічних текстів є особливості вираження авторського «Я» та презентація впливу соціуму, історичного періоду та культури.

На думку Пола Кендала “informal autobiography” (неформальна автобіографія) за своєю природою поділяються на “letters, diaries, journals” (листи, щоденники, журнали), саме ці малі форми «репрезентують самоусвідомлені одкровення» [Paul Murray Kendall 1965, с. 15]. Листи, щоденники, журнали, ретельно відредаговані, можуть стати ґрунтовним джерелом інформації та документів.

Наприклад, «Пасторські листи», які розповідають про історичні перипетії 1422-1509 рр., репрезентують _ронічку та сильної англійської родини під час Війни Роз. «Щоденник» Семюеля Піпса – це джерело документів про історичні моменти 1660-1669 рр.: Велика лондонська чума (1665 р.), Велика лондонська пожежа (1666 р.), Друга Англо-Голландська війна (1665-1667 рр.). «Журнал. Записи про літературне життя» братів Гонкур – ще один яскравий приклад автобіографії, де описане конфіденційне літературне життя середини ХІХ століття в Парижі.

Ще одні досить поширені форми неформальної автобіографії в англійськомовній лінгвістичній традиції – *memoirs and reminiscences* (мемуари та спогади). Принципова відмінність означених форм автобіографії – спогади, що стають лейтмотивом. Автор не обирає для викладу життєвого шляху чітку хронологію, а «акцентує на власному досвіді, людях і подіях, які він вважає найбільш істотними» [Нікіфорчук 2014, с. 187].

Пол Кендал [Paul Murray Kendall] у своїй роботі “The Art of Biography” вказує що не менш важливою формою автобіографічних текстів є саме *formal autobiography* – формальна автобіографія, що є описом життя, репрезентованого через спогади з правом на художній вимисел, дуже часто це пропуски й спотворення. Автобіографія юних років суттєво відрізняється від автобіографії дорослої людини, адже «людина переосмислює багато речей, спираючись на свій життєвий досвід, і ті події, які вважалися значущими в юному віці, можуть бути навіть не згадані в автобіографії. Прикладом формальної автобіографії англійськомовної культурної традиції вважається «Частина життя» Грема Гріна [Нікіфорчук 2014, с. 187].

Пол Кендал наголошує, що до *special forms of autobiography* (спеціальні форми автобіографії) варто віднести «тематичні (*thematics*): «Моя боротьба» Адольфа Гітлера (1924 р.), «Рідний син» Ричарда Райта (1940 р.); релігійні (*religious*): «Сповіді» Святого Августина, «Запог Везагішя» Томаса Карлейля; інтелектуальні (*intellectual*): «Автобіографія» Джона Мілла, «Батько і син» Едмунда Госсе; белетризовані (*fictionalized*): «Портрет художника в юності» Джеймс Джойс, романи Томаса Вулфа «Подивись на дім свій, ангел» і «Про час і про річку» [Paul Murray Kendall 1965, с. 54].

С. Нікіфорчук вказує, що до новітніх форм автобіографії треба віднести і «мультимедійну біографію, до якої належать біографічні фільми, кінохроніки та фотографії, документальні драми («доспагата»), інтерв'ю, ток-шоу» [Нікіфорчук 2014, с. 187].

Під час дослідження теми, нами були визначені інші наукові підходи до типології автобіографічних текстів.

Естель Єлінек у праці «Традиція жіночої автобіографії: Від античності до сучасності» висловила думку про те, що автобіографії діляться на жіночі і чоловічі та містять «відмінності на рівні теми, стилю і суб'єкта. Теми, про які пишуть жінки, пов'язані із сім'єю, близькими друзями, хатніми справами. Акцент робиться на особистих справах – не на професійних, філософських чи історичних подіях, про які частіше пишуть чоловіки» [Jelinek 1986].

Дослідниця визначає стиль жіночих автобіографій як фрагментарний та нехронологічний. Якщо порівнювати суб'єкти жіночого то чоловічого автобіографічного тексту, то жіночий суб'єкт – «багатоплановий, на відміну від одномірного Я чоловічої автобіографії. Жінки «часто малюють... образ Я, розцвічений почуттям невідповідності і відчуження, існування в якості аутсайдера чи «іншого», вони відчують потребу в автентичності, в доведенні власної самоцінності» [Jelinek 1986, с. 13].

Дослідник В.Спенджімен, виділяв типи автобіографії, спираючись на характер взаємодії у творі оповідача та читача. «Перший тип оповіді автобіографії – історичний самоспогад: право голосу надано оповідачеві

(зрілому характеру), і саме його досвід знаходиться в центрі уваги посилення». «Другий тип автобіографії – філософське самодослідження, яке притаманне творам, де домінуючим є досвід головного героя, перед яким світ та події розгортаються поступово, момент за моментом, і де розповідь ведеться з його позицій».

Отже, автобіографії розрізняються залежно від того, скільки місця автор відводить опису власних вчинків і спостережень за оточуючими, з одного боку, і своїм думкам і емоційним переживанням, з іншого боку, а також у співвідношенні ментальних і фізичних подій. Автобіографії поділяються на типи у англійськомовній теорії залежно від кількості розглянутих в них проблем, що, в свою чергу, залежить від світогляду автора, його життєвого досвіду. Чималу роль відіграють моральні принципи авторів, а також деякі додаткові чинники – такі, як надійність пам'яті автобіографа, його відвертість, чесність, об'єктивність і ін.

РОЗДІЛ 2

МОВНИЙ ПОРТРЕТ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ

2.1 Мовний портрет особистості: проблема визначення, структура

Сучасні дослідження в лінгвістиці як англійськомовної так і україномовної окреслили перспективи вивчення проблеми мовної особистості. До вивчення мовної особистості як об'єкта дослідники йшли лінгводидактичними, літературознавчими, психолінгвістичними шляхами. Відомо, що термін «мовна особистість» до наукового обігу ввів В. В. Виноградов, аналізуючи його в співвідношенні з художнім та авторським образами [Виноградов 1980, с. 45]. На сьогодні існує чимало визначень цього поняття.

Портрет у художньому тексті є предметом дослідження багатьох лінгвістів, серед яких І. Бикова, Т. Іжевська, О. Калінюк, К. Кусько, Т. Насалевич, А. Скачков. Мовний портрет і засоби вербальної портретизації вивчали І. Білодід, С. Бирик, С. Єрмоленко, Ф. Жилко, Г. Сюта, З. Шевчук.

Різниця в поглядах цих мовознавців полягає в тому, що перші потрактовують портретний опис, «виходячи зі змістового наповнення, як фрагмент тексту, у якому повідомляється про зовнішній вигляд персонажа або персонажів» [Скачков 2007, с. 18], а другі розглядають мовний портрет у контексті вивчення мовної особистості, що об'єднує фізичні, психологічні й соціальні риси людини.

Саме починаючи з кінця ХХ ст., поняття мовної особистості, а згодом і мовного портрету стає стрижневим системоутворювальним у мовознавстві. «Здійснювати лінгвістичний аналіз мовної особистості означає досліджувати вербальний об'єкт із позиції носія мови, його здатності до комунікативно-

мовленнєвої діяльності. Іншими словами, вивчають комплекс психофізичних властивостей індивіда, який дає йому змогу здійснювати і сприймати мовлення» [Деренчук 2018, с. 11].

Комунікативно-когнітивне спрямуванням, теоретичне підґрунтя якого представлено в працях Ю. М. Караулова дозволило детермінувати сучасний стан лінгвістичних досліджень із цієї проблеми. Дослідник визначає термін «мовна особистість» як сукупність здібностей і характеристик людини, що зумовлюють створення нею мовних творів (текстів), які розрізняються ступенем структурномовної складності, глибиною і точністю відображення дійсності, визначеною мовною спрямованістю» [Караулов 1987, с. 3].

Ю. Караулов запропонував структуру мовної особистості, що складається із трьох рівнів:

1) вербально-семантичний – рівень, який відображає володіння людиною лексико-граматичним фондом мови, тобто для створення мовного портрета потрібно проаналізувати запас слів і словосполучень, яким користується конкретна мовна особистість;

2) тезаурус мовної особистості – мовна картина світу, відбита у використанні улюблених розмовних формул, мовних зворотів, особливої лексики, які роблять особистість пізнаваною;

3) прагматика мовної особистості – система комунікативних ролей, мотивів, цілей, інтенцій, які керують особистістю в процесі комунікації [Караулов 1987, с. 53].

Саме ця праця свого часу стала каталізатором розвитку наукових студій у сфері досліджуваного питання, а саме: створенню авторських типологій і класифікацій цього явища. «Вчені аргументують існування мовної, комунікативної, словникової, філологічної, етносемантичної та комбінованої «мовної особистості». Оскільки мовна особистість володіє знанням мовної семантики, системи концептів її картини світу й законів мовної поведінки, то цілком можливе виокремлення індивідуальної та колективної мовної особистості» [Красных 1998, с. 5].

Л. В. Струганець характеризує «мовну особистість» так: «Носій мови, який добре володіє системою лінгвістичних знань (знає поняття та відповідні правила), репродукує мовленнєву діяльність, має навички активної роботи зі словом, дбає про мову та сприяє її розвитку» [Струганець 2000, с. 38].

Натомість О. Селіванова визначає досліджуваний феномен як «іманентну ознаку особистості як носія мови й комуніканта, що характеризує її мовну й комунікативну компетенцію та реалізацію їх у породженні, сприйнятті, розумінні й інтерпретації вербальних повідомлень, текстів, а також в інтерактивній взаємодії дискурсу» [Селіванова 2006, с. 70].

Ю. Караулов розробив концепцію мовної особистості, згідно якої мовна особистість – це «сукупність здібностей і характеристик людини, що обумовлюють створення і сприйняття нею мовних творів (текстів), які розрізняються ступенем складності на рівні структури мови, глибиною і точністю відображення дійсності, певної цільової спрямованістю» [Караулов, 1987, с. 245].

Під поняттям мовної особистості у теорії лінгвістики розглядають два феномена: 1) мовною особистістю може бути будь-який носій мови і культури, «охарактеризований на основі аналізу зроблених ним текстів з точки зору специфіки використання в цих текстах зображально-виражальних засобів мови для відображення бачення і оцінки їм навколишньої дійсності (картини світу) і для досягнення певних цілей; 2) поняття мовна особистість – це комплексний спосіб опису мовної здатності індивіда, що поєднує в собі системне уявлення мови з функціонуванням її в процесах народження текстів» [Загнітко, 2016, с. 155].

Нова галузь лінгвістики, лінгвоперсонологія, ставить собі за мету побудову «типології мовних особистостей із огляду на різні диференційні ознаки» [Деренчук 2018, с. 11]. Здатність лінгвоперсонології «прогнозувати моделі поведінки окремих індивідів залежно від їхнього соціального статусу дає змогу досліджувати мовну особистість не тільки в синхронному, але й у діахронному аспекті» [Салахова 2015, с. 161].

Опрацьовуючи наукову літературу про формування мовної особистості, мовного портрету, зрідка натрапляємо на термін «мовний паспорт», що характеризується наявністю чотирьох компонентів: «біологічного (стать та вік), психічного (емоційний стан у момент мовлення), соціального (національність, соціальний статус, місце народження, професія) та індивідуального» [Вострякова 1988, с. 18].

Д. Мухортов звертає увагу на те, що «аналіз останнього (індивідуальнолінгвістичного) передбачає вивчення вокабуляру, стрижневих слів, ідіологем, ставлення до співрозмовників за принципом «свій-чужий», набору риторичних інструментів, фонологічних особливостей» [Мухортов 2004, с. 172].

Дослідження наукових джерел дозволяє стверджувати нам про тотожність термінів «мовна особистість» та «мовний портрет». На думку О. Слободян, за цим терміном розуміють «особливу стратегію лінгвістичних досліджень – стратегію портретування. Об'єкт портретування також набуває певного розширення: відбувається первинний перехід від персони до типажу, а згодом – і до ширших спільнот людей – до регіону й країни (текстових реальностей як продуктів мовленнєвої діяльності людей) [Слободян 2012].

Поняття «мовного портрета» та його визначення як носія або групи носіїв мови в лінгвістиці склалося порівняно нещодавно. М. Панов розробляв прийоми відображення фонетичного опису мовлення людини в середині 60х рр. ХХ ст. Аналізуючи вимову осіб, дослідник «формує характеристику літературної норми в діахронічному аспекті й утворює низку фонетичних портретів наукових діячів, письменників» [Деренчук 2018, с. 11].

Згідно з твердженням О. Ткачук-Мірошниченко, мовний портрет – це «сукупність мовних і мовленнєвих характеристик комунікативної особистості або певного соціуму протягом окремого періоду існування» [Ткачук-Мірошниченко 2001, с. 8].

Ю. Алишева в дисертації «Мовний портрет сучасного політичного лідера» ґрунтовно осмислює це явище й окреслює його як «сукупність

мовних характеристик, які формуються внаслідок взаємодії різнорівневих мовних засобів і відображають комунікативні ознаки мови індивіда» [Алишева 2012, с. 21].

Г. Матвеева визначає мовний портрет як «виражений у процентних показниках набір мовних уподобань конкретного відправника тексту в конкретних обставинах для актуалізації прихованих впливів на певного одержувача» [Матвеева Т.2009, с. 14]. Автор наголошує на фіксованості характеристик вербальної поведінки як в індивідуальному, так і в колективному мовному портреті.

Деякі лінгвісти окреслюють мовний портрет як «жанр, який виконує певні функції, пов'язані з головною інтенцією художнього дискурсу – боротьба за владу» [Бакумова 2002, с. 10].

З огляду на наведені визначення, ми можемо окреслити спільні риси для чисельних дефініцій «мовний портрет» як один із видів опису мовної особистості, що полягає у відображенні певних лінгвістичних та екстралінгвістичних рис, зумовлених жанровою та ситуативною специфікою, у конкретний відтинок часу.

О. Асташова виокремлює три основних аспекти досліджень мовного портрета: «лінгвокогнітивний (концептуальний), орієнтований на актуалізацію мовними засобами концептуальної картини світу; комунікативний, спрямований на дослідження стратегій і тактик мовного матеріалу; індивідуально-мовний, що спирається на аналіз складу мовних засобів (лексичних, фразеологічних, словотвірних, граматичних та ін.) відповідно до мотиваційного вибору» [Асташова 2013, с. 12].

Погоджуємось із позицією С. Свистельникової, яка до зазначених аспектів додає:

- 1) поведінковий, який ураховує особливості мовної поведінки (мовну традицію, мовні формули, прагматичну спрямованість текстів);
- 2) соціально-культурний, пов'язаний із перспективами сприйняття текстів певним соціальним середовищем;

3) дискурсивний, що передбачає аналіз матеріалу відповідно до умов його створення та виконання ним комунікативних завдань [Свистельникова 2010, с. 9–10].

Отже, мовна особистість включає три рівні: 1) вербально-семантичний рівень, 2) лінгвокогнітивний рівень, 3) прагматичний рівень. Аналіз функціональної реалізації мовної особистості за трьома її рівнями має на меті реконструкцію, створення мовного портрета конкретної особистості (або групи осіб). А значить для найбільш повного і точного опису мовної особистості (індивідуальної або колективної) потрібно, в першу чергу, реконструкція її мовного портрета.

Існують різні класифікації типів мовних особистостей як учасників мовленнєвої взаємодії: з точки зору особливостей мовної комунікації, її рівнів, форм і ситуацій, комунікативних ролей і переваг учасників спілкування, типу мовної культури. Важливе значення це має для створення мовного портрета з позиції використання типових лексичних засобів і для аналізу словника мовної особистості.

2.2 Види мовного портрету

Однією з провідних думок у сучасній лінгвістиці є «ідея антропоцентричності лінгвістичних досліджень» [Писаренко 2016, с. 151]. Основною науковою парадигмою стає антропоцентрична стратифікація, що тим паче не заперечує системно-структурного підходу в лінгвістиці та передбачає виявлення й аналіз характеристик різних рівнів мовної стратифікації.

На нашу думку, мовний портрет передбачає наявність людини з її здатністю до вербального вираження власних думок, сукупність ментальних

особливостей автора, що дозволяють йому не лише сприймати тексти, але й продукувати власні.

Особливість вивчення мовного портрета в сучасному мовознавстві передусім пов'язана із неоднозначністю інтерпретацій терміну. Інтерес до структури, композиції портрету в його розподілі на типи прослідковується в лінгвістів-вчених, які вивчають портрет як «мовне втілення образу, словесне перерахування зовнішніх рис людини, як особливий випадок описового тексту тощо» [Писаренко 2016, с. 151].

«Коли лінгвіст вивчає мову, він, природно, знає про існування людей та їх мовних особистостей, але він вивчає саме мовні портрети, і для нього мовна особистість – лише структура мовного портрету. Коли ми переходимо до вивчення і розгляду мовної особистості, перед нами знову виникає мовний портрет» [Богін, 2004, с. 34]

Дослідники мовленнєвої характеристики визначають його на матеріалі текстового вираження комунікативного акту. У цій роботі виправданим видається вживання терміна «мовний портрет» у значенні, сформульованому С. Єрмоленко, яка розглядає його як «сукупність зображувально-виражальних засобів, що вирізняють один персонаж з-поміж інших» [Єрмоленко 2009, с. 46].

Мовний портрет людини в автобіографії є проекцією авторського ідіостилю, що репрезентує світогляд творця тексту та його ставлення до описуваних подій та до власних вчинків. Погоджуємось із думкою Г. Сюті, що «розвиток цієї зони пов'язаний також з індивідуальним типом мовомислення й естетичними уподобаннями автора, його світоорієнтацією. Тому в контексті історії художньо-поетичної мови способи репрезентації, художнього опису людини модифікуються, видозмінюються, зазнають внутрішньосистемних і «зовнішньо» мотивованих оцінноаксіологічних переакцентувань» [Сюта 2010, с. 45–46].

До типології мовних портретів зверталися як вітчизняні так і зарубіжні дослідники. Для розробки авторських класифікацій дослідники закладали

одну або кілька ознак. Тому існуючі сьогодні типології можна поділити на одноаспектні та багатоаспектні. «Проте такі класифікації не створюють цілісного підходу до портретизації людини, оскільки за визначальний фактор для виділення різних видів портретів було обрано то кількісний показник, то дихотомію «зовнішній світ – внутрішній світ» [Писаренко 2016, с. 151].

Варто зазначити, що у теорії лінгвістиці особлива увага приділяється вивченню деяких ідентифікаційних характеристик мовного портрету з позицій виявлення певних соціальних індикаторів (професії, конфесії, статі, соціальної ролі і т.п.), які визначають «належність автора до великих або малих соціальних груп» [Караєва 2010].

Такі дослідники як К. Писаренко, Г. Сютта та С. Єрмоленко розглядали мовний портрет особистості, в тому числі і автопортрет, як систему кореляційних характеристик. К. Писаренко стверджує, що «до лексико-семантичного поля «людина» відносимо лексику на позначення вікових ознак і зовнішності, мовленнєві характеристики, вестизми, найменування за видом діяльності, характеристики ментальних та духовних процесів тощо» [Писаренко 2016, с. 151]. Тоді як С. Єрмоленко прямо вказує, що «необхідним видається створення комплексної класифікації мовних портретів з урахуванням усіх рівнів життя людини як підґрунтя їхньої» [Єрмоленко 2009, с. 46].

Проведений аналіз наукових джерел дозволив з'ясувати, що взаємопов'язані портретні різновиди, що становлять цілісну систему мовного портрету, можна розподілити на два класифікаційні ряди: за тематичним (змістовим) і текстотвірним критеріями (за К. Писаренко).

Гендерний, фізичний, психологічний (характероцентричний), соціальний та мовленнєвий – саме такі типи мовних портретів існують у художніх творах загалом та автобіографіях зокрема.

Якщо в основу типології покладений гендер, то гендерний мовний портрет буде ділитися на чоловічі й жіночі портрети. Дослідниця К. Писаренко вказує, що «у межах кожної групи виділяємо підгрупи за віковою

приналежністю, наприклад, малюк – хлопчик – підліток – юнак – парубок – чоловік – літній чоловік» [Писаренко 2016, с. 153].

В той же час зарубіжна дослідниця англійської літературної автобіографії ХХ ст. Л. Караєва розуміє під мовним портретом «лінгвокультурний типаж – це представник певної етносоціальної групи, відомий за специфічними характеристиками вербальної і невербальної поведінки і власною ціннісною орієнтацією» [Караєва 2010].

При порівнянні гендерних портретів важливу роль відіграють ознаки зовнішності, «які є стереотипними лексико-семантичними одиницями, що підкреслюють приналежність особи до певної статі» [Сюта 2010, с. 45-46]. Наприклад, при описі жіночих портретів певними «кліше є слова *очі, волосся, талія, груди* тощо з відповідними означеннями, тобто найвиразніші фемінні риси» [Писаренко 2016, с. 153]. Тоді як при описі чоловічих автопортретів часто зустрічаємо опис фізичного стану чоловіка та його вольових якостей, наприклад: “strength – and freedom”, “extra weight means only a waste of strength.” [Henry Ford 2018]; ось так подає мовний портрет батька Бенджамін Франклін – “*My father married young, and carried his wife, with three children*”, “*kind of a man my father was*”, “*His voice was sonorous and agreeable*” [Benjamin Franklin 2018].

Основні особливості мовного портрету в тексті художнього твору можна визначити таким чином – це презентація лінгвостилістичними засобами зовнішнього виду людини її внутрішній світогляд, через призму вчинків. «Спираючись на це, у художньому тексті зустрічаємо, відповідно, фізичний і психологічний (характероцентричний) мовні портрети» [Писаренко 2016, с. 153].

Виділяючи зовнішність як підставу для типологізації портретів, К. Сизова, вирізняє соматичні (лексика на позначення обличчя, статури тощо), вестіальні (номінації одягу, аксесуарів, артефактів), рухові, мовленнєві ознаки [Сизова 1995, с. 13]. К. Сизова виділяє «власне портретний опис, елементами якого є характеристика одягу, обличчя,

кольорові ознаки зовнішності, позначення жестів, міміки, фонічна характеристика» [Сизова 1995, с. 16].

На думку, К. Писаренко, усі зазначені аспекти є «вираженням фізичного в особистості людини, що утворюють мікрогрупи в межах фізичного мовного портрета» [Писаренко 2016, с. 153]. У автобіографічних текстах ці типи фізичного мовного портрета зазвичай уживаються в комбінованому вигляді, автор може акцентувати на певній характеристиці, але «лексико-семантичні одиниці, наприклад, соматичного типу портретизації неодмінно будуть корелювати з руховим або з одиницями гендерного мовного портрета» [Писаренко 2016, с. 154].

К. Кусько до особливостей мовленнєвого портрету відносить «прояви соціальної, професійної, локальної приналежності персонажа, вирізнення індивідуальності серед сукупності, відбиття світоглядних та ідейних засад героя» [Кусько 1980, с. 28].

Варто зауважити, що на думку дослідників, гендерний і фізичний портрети найбільше взаємодіють, «оскільки на підставі ознак певної статі вживаються лексичні засоби творення фізичних портретів, коли письменник спочатку зазначає стать свого героя, яка супроводжується низкою відповідних ознак. Так само визначення гендеру може завершувати ряд лексичних одиниць із семантикою зовнішності» [Писаренко 2016, с. 156].

Якщо автор віддає перевагу зображенню саме внутрішнього світу героїв за допомогою відповідних лексико-семантичних одиниць, то більш за все має наметі психологічне портретування персонажів. «При творенні цього типу портрета, письменник використовує низку лексичних засобів із семантикою особливостей характеру, темпераменту, настрою, світогляду, мисленнєвих операцій тощо» [Кусько 1980, с. 28].

Досліджуючи концепцію психологічних портретів, погоджуємось із думкою Г. Сюти про «традиційність, універсальність для національної словесності мотивів осмислення людиною свого місця в навколишньому світі й свого внутрішнього «я» [Сюти, 2010, с. 33].

Якщо в автобіографічних текстах описується соціальний мовний портрет як спосіб ідентифікувати статус особистості у соціумі, а тому «під соціальним мовним портретом розуміємо сукупність лексико-семантичних виражальних засобів найменування людини, що допомагають» [Сюти, 2010, с. 33].

Отже, основні особливості мовного портрету в автобіографічному тексті можна визначити таким чином – це презентація лінгвостилістичними засобами зовнішнього виду людини її внутрішній світогляд, через призму вчинків. Вирізняють: фізичний, гендерний, мовленнєвий, психологічний та соціальний мовний портрет. Жанр літературної автобіографії, як ніякий інший, надає можливості для дослідження мовного портрету, а також вивчення особистісної та соціальної самопрезентації автора у співвідношенні один до одного. Ми вважаємо, що проблема співвідношення двох видів авторської презентації може бути одним з типологічних ознак при вивченні мовних портретів авторів літературної автобіографії.

У творенні психологічного портрета значну роль відіграють структурно-синтаксичні засоби. Повторення тих самих конструкцій в діалогах визначає важливість цього висловлювання для апелянта, що залежно від смислового навантаження може бути свідченням його схильності до певної ідеї або підтверджувати розумову обмеженість героя, якщо автор вкладає в його вуста лише прості синтаксичні конструкції. Інтонаційне навантаження реплік є наслідком темпераменту дійової особи.

2.3 Мовні засоби створення портрету

Специфіка мови автобіографічних творів полягає в презентації авторської індивідуальності, неповторності мови, в єдності комунікативних і естетичних функцій автобіографічного тексту, в широкому використанні

елементів різного стилістичного забарвлення, в естетичній значимості будь-якої лінгвістичної одиниці.

Стилістична фігура – «мовно-стилістичний зворот, що полягає в особливій синтаксичній організації висловлення для досягнення відповідного виражально-зображального ефекту» [Українська мова : Енциклопедія 2004, с. 756].

Розглянута дефініція дає змогу говорити нам про те, що зазначені лексичні одиниці містять деякі «модифікації нормальної або очікуваної послідовності слів» [Чеберяк 2011, с. 65]. Але в лінгвістиці існують своєрідні «семантичні» і допоміжні прийоми презентації мовного портрету. Про них писав Т.А. ван Дейк. Дослідник вказував, що основні зображально-виражальні засоби мають собі за мету «вплив на адресата, на його систему цінностей, поведінку, допоміжні прийоми спрямовані на ефективну організацію мовленнєвої взаємодії» [Дейк ван, 1999, с. 73].

Стилістичні фігури вміщують «граматичний вибір, який полягає в окресленні таких синтаксичних моделей, як мовний зворот, повторення чи непрямий порядок слів» [Чеберяк 2011, с. 66], тоді як тропи передбачають варіативність лексики і можуть бути проаналізовані за допомогою «визначення лексичної семантики полісемічних одиниць» [Чеберяк 2011, с. 65].

У функціонально-семантичному аспекті можна виокремити основні мовні прийоми, такі як дискредитація, апологія, підпорядкування, тоді як до допоміжних вербальних прийомів, Т. ван Дейк відносить прагматичні, діалогові та риторичні» [Дейк ван, 1999, с. 73].

Стилістичні фігури та тропи впливають на «персуазивність одиниць художнього мовлення» [Чеберяк 2011, с. 67].

«Механізми персуазивності мають інтегративний характер і здійснюються в єдності раціонального та емоційно-чуттєвого витоків» [Чеберяк 2011, с. 65].

Мовні стратегії реалізуються за допомогою тактик, або ходів. так, один із засновників лінгвістики тексту голландський вчений Т.А. ван Дейк розглядає стратегії спілкування і виділяє наступні тактики: «узагальнення» – використовується для того, щоб показати, що негативна інформація не є випадковою (типіві висловлювання цієї тактики: «І так завжди...», «Це зустрічається на кожному кроці...», «Це без кінця повторюється...»)

Особлива стратегія, у якій «тісно переплетені переконання, навіювання, маніпуляція з метою реалізувати функції впливу» [Чеберяк 2011, с. 68], називається персуазивність – одна із основних функціонально-прагматичних характеристик тексту.

Наступна тактика за Т. ван Дейком – «Приведення прикладу», яка показує, що загальна думка заснована на конкретних фактах (типіві висловлювання: «Ось наприклад»); «Посилення» направлене на кращий і ефективніший контроль за увагою читача, на поліпшення структурної організації негативно забарвленої інформації, на підкреслення суб'єктивної макроінформації] (типіві висловлювання: «Це жахливо, що...», «Це ганьба, що...»); «Поступка» дає можливість для умовного узагальнення навіть у випадку залучення суперечливих прикладів або дозволяє продемонструвати реальну або уявну терпимість і співчуття («Серед них трапляються і хороші люди», «Не варто узагальнювати, але ...») [Дейк ван, 1999, с. 73].

Досліджувані категорії мовлення своєрідні, різні за типом естетичної привабливості, зокрема Стилістичні фігури не лише роблять внесок у ритм, але й допомагають підтримати баланс мовних одиниць. Т. Стецик звертає увагу на те, що «стилістичні тропи та фігури впливають не лише на персуазивність, а й на когерентність одиниць художнього мовлення». [Стецик 2013, с. 227].

Із використанням стилістичних фігур відбувається «модифікація звичайної чи очікуваної послідовності слів, видозміна граматичної структури автобіографічного тексту» [Слободян 2012]. Перегрупування порядку слів створює риторичний ефект та підвищує естетичну привабливість

автобіографічних текстів. Трансформація очікуваних значень слів, тропів, викликає реакцію аудиторії, бо привертає увагу читачів.

У сучасній англійськомовній лінгвістиці зростає інтерес до технологій уживання та ролі мовних засобів у мовленні письменників, виникає потреба окреслити арсенал зображально-виражальних засобів автобіографічних текстів.

Автобіографічний текст слугує одним із найважливіших способів передання інформації, що є наслідком розширення сфер презентації думок автора. Основна комунікативна мета автобіографічного тексту письменника – свідомий та емоційний вплив на аудиторію, що викликає раціональну чи несвідому реакцію реципієнта. З огляду на лінгвостилістичний аспект пропонованого дослідження досить важливо проаналізувати функціонально-стилістичні можливості різнорівневих мовних одиниць у конситуаціях автобіографій.

Дієвим інструментом впливу автора на аудиторію, засобом номінації й оцінювання діяльності письменника, а також способом формування образності художнього тексту слугує метафора. Як відомо, мовний механізм може значно впливати на популярність того чи того письменника, на популярність видання, відгуки аудиторії тощо. «Метафора тісно пов'язана з типом художнього мислення, а отже, і з преференціями соціуму» [Чадюк 2005, с. 7]. Мовні засоби метафоризації життя нерідко конкурують із вживанням метонімії – «специфічним способом відтворення, трансформації людської свідомості та прагматичного впливу на читача. Відомо, що підґрунтям метонімії виступає дотичність, співіснування денотатів у просторово-часовому континуумі» [Деренчук 2018, с. 12].

Художню метонімію в лінгвістиці визначають як «троп, що базується на операції заміщення, у результаті якої концептуальна сутність (джерело) забезпечує ментальний доступ до іншої концептуальної сутності (цілі) у рамках однієї концептосфери, який є невід'ємною частиною художньої

системи твору, мотивується контекстом і реалізує свій потенціал, виконуючи текстові та дискурсивні функції» [Трубенко 2010, с. 14].

Порівняння – «стилістична фігура, представлена різними синтаксичними конструкціями, що відображають мисленнєву операцію поєднання обох предметів, явищ, ситуацій, ознак на підставі їхнього уподібнення, установлення аналогій між ними» [Селіванова 2006, с. 475]. Завдяки порівнянню автобіограф може підтримати образність на належному ефективному рівні, не маскуючи справжнє ставлення до того чи того явища, особи через виявлення в об'єкті порівняння нових, важливих для мовця (часто негативних) характеристик. Зазвичай структура порівняння містить «компаративний зв'язок» [Селіванова 2006, с. 475], тобто єднальний сполучник: *as if, so ... as, as ... as, than, the ... the* і інші.

Об'єктами порівняння можуть слугувати одиничні речі та явища, їхня сукупність, загальні поняття, а також «той самий об'єкт у різних просторових виявах і часових станах, тобто порівнюватися можуть найрізноманітніші за своєю природою об'єкти» [Павлюк 2009, с. 147].

Грунтовний аналіз праць із досліджуваної теми засвідчує, що в сучасному та англійськомовному мовознавстві термін алюзія не має однозначного визначення, у зв'язку з чим чітко не розмежованими з алюзією залишаються такі суміжні явища, як цитата і ремінісценція. «Одні дослідники визначають алюзію як ключове поняття інтертекстуальних зв'язків (Л. К. Граудіна, О. С. Євсєєв), інші приписують цю роль цитаті (Л. В. Грек, І. В. Гюббенет, С. І. Походня) або ремінісценції (І. М. Міхалева, Г. Г. Слишкін)» [Лавриненко 2009, с. 3].

Алюзія – «вияв текстової категорії інтертекстуальності, прийом художньої виразності, що змістовно збагачує текстову інформацію, створюючи численні асоціації шляхом натяку на події, факти, персонажів інших текстів. Це вияв безперервної діалогічності текстопородження, зокрема художньої творчості» [Селіванова 2006, с. 523].

Погоджуємося з Г. В. Кузнецовою, яка вважає це явище як найбільш ефективний прийом презентації комунікативно-прагматичних настанов. Вона наголошує на тому, що алюзія «має значний виразний та текстовий потенціал: це засіб творення комічного та іронічного ефекту, авторської модальності, імпліцитної характеристики персонажа, а також має властивість актуалізувати натяк у межах широкого контексту» [Кузнецова 2014, с. 91].

Анафора – один із видів повтору, що допомагає привернути увагу читача. «Це фігура додавання, яка полягає в повторі початкових частин суміжних речень» [Колотілова 2007, с. 68]. Звертаючи увагу на цю стилістичну фігуру, ми з'ясували, що вона більше за всіх апелює до очікувань аудиторії, впливає на неї емоційно.

В автобіографічних текстах спостерігаємо вживання сполучень слів із експресивно оцінним значенням, до яких належать фразеологізми. «Проблема функціонування цього явища привертає увагу дослідників у галузі лінгвістики» [Андрейченко 2004, с. 112] передусім тому, що фразеологічні одиниці є «досить продуктивним засобом творення образності. Вживання різнотипних фразеологічних сполук надає художньому мовленню влучності, виразності, емоційності, допомагає привернути увагу читачів, досягти мети висловлення» [Андрейченко 2004, с. 112].

Іронія – це «раціонально-емоційна оцінка, оскільки, з одного боку, виражає судження суб'єкта про об'єкт іронії, а з іншого боку – пов'язана з реалізацією негативного емоційного ставлення продуцента іронії» [Лесик 2014, с. 242]. Важливим чинником впливу на аудиторію є «вибір способу реагування на іронію чи ігнорування її, що безпосередньо пов'язане з демонстрацією словесної майстерності або з її відсутністю» [Лесик 2014, с. 242].

Поряд із сатирою, іронією, сарказмом нерідко використовують гумор – «вид комічного, який характеризується позитивно-насмішкуватим ставленням до об'єкта сміху» [Болдирева 2007, с. 18]. «Він має знаковий

характер, тобто виражається в певних формах, є комунікативним й існує лише в ситуаціях спілкування» [Самохіна 2012, с. 87].

З-поміж стилістичних фігур синтаксичного рівня в художньому тексті поширені паралельні конструкції та повтори. «Вони підвищують загальну експресивність, створюючи особливий ритм фрази або цілого смислового фрагмента, є засобами акцентування уваги на найважливіших змістовних елементах звернення письменника до читача, посилюють вплив на адресата. Крім того, активні повторення – ефективний засіб створення образності» [Козуб 2011, с. 52]. Один із дієвих засобів досягнення персуазивної мети – використання паралельної конструкції, яка містить принаймні два елементи, схожі за своєю внутрішньою структурою і синтаксичною функцією в реченні.

Отже, дослідження мовних портретів на сторінках зазначених автобіографій відбуватиметься на кількох рівнях. На рівні вербально-семантичному відбуватиметься опис та фіксація лише індивідуальних відмінностей на тлі конкретної мовної будови. На рівні тезаурусу відбуватиметься мовної моделі світу, що презентується в автобіографічних текстах. На рівні мотиваційному відбуватиметься вивчення життєвих цінностей, мотивів, що проявляються в текстах і в особливостях сприймання чужих текстів.

РОЗДІЛ 3

МОВНІ ЗАСОБИ СТВОРЕННЯ АВТОПОРТРЕТУ В АНГЛІЙСЬКОМОВНИХ АВТОБІОГРАФІЯХ

3.1 Проблема самоідентифікації в автобіографіях Дж.Д. Рокфеллера, Г. Форда, Б. Франкліна

Матеріалом для дослідження послуговували автобіографічні тексти Б. Франкліна “The Autobiography of Benjamin Franklin” , Г. Форда “My Life and Work” та Дж. Рокфеллера “The Autobiography of an Oil Titan and Philanthropist”. Загальний обсяг досліджених автобіографічних текстів становить 515 сторінок, з яких методом суцільної вибірки були обрані висловлювання, що характеризують особистість автобіографа та презентують мовні портрети авторів.

В основі тексту автобіографії лежать реальні переживання – спогади, важливі для автора події, ситуації, які цікаві як «пам'ятки психологічного самоспостереження автора» [Брунер 1977, с. 67]. Автобіографія має перелік зображально-виражальних засобів, що відображають емоційний стан автора. Автобіографія починається зі звернення індивіда всередину себе, з пошуків в собі самому, свого життя того, про що можна розповісти, – цікавих подій, думок, почуттів, власної філософії, моральних настанов. Важливо також, на кого орієнтована розповідь. Ми розуміємо, що літературна автобіографія – це розповідь, яку автор може розповісти своїм друзям і близьким, розповідь бекграунд якої знайомий більшості. Але службова автобіографія – це факти, що стосуються професійної діяльності оповідача та не містять фактів особистого характеру.

Звернення до читача – це внутрішній діалог автора з самим собою, свідком якого стає аудиторія. «Можливо, звертаючись до читача і

орієнтуючись на нього, автор намагається розгледіти власне «Я». Образ себе поступово вибудовує те ментальне «Я», яким його хотів би бачити читач, що дає йому привід писати про нього, пізнавати себе і презентувати» [Болдырев 2000, с. 45]. Автобіографія як форма автокомунікації дозволяє побачити себе іншими очима, оцінити своє відображення за допомогою інших, які часом є реалізацією власної свідомості, своєю суттю.

Але не тільки ретроспектива в очах інших дозволяє автору оцінити себе, вагомою характеристикою автобіографічного дискурсу є самоідентифікація, яка допомагає автору зрозуміти самого себе і тим самим за допомогою забражально-виражальних мовних засобів презентувати автопортрет.

Самоідентифікація дозволяє не тільки усвідомити свій власний спосіб життя та мислення, а й інтегрувати себе в встановлені суспільством межі, презентувати світу власний набір моральних якостей. Самоідентифікація впливає на самоусвідомлення і трансформацію особистості, вона дає можливість автору принципово осмислити або змінити своє світосприйняття. «Автор співвідносить написане з принципами і нормами суспільства, будує свою комунікативну поведінку таким чином, щоб вона відповідала не тільки його власним уявленням, а й громадським установкам. Самоідентифікація відбувається при взаємодії із зовнішніми факторами і внутрішніми установками автора» [Beaugrande 1981].

Основними формами вираження особистісної самоідентифікації в автобіографії можемо назвати – стратегії згадування, самооцінки і перегляду життєвих подій.

Ранні спогади в літературних автобіографіях відносяться до різних часових періодів – від раннього дитинства (Дж.Д. Рокфеллера, Б. Франклін) до порівняно пізнього підліткового періоду (Г. Форд). Проведене дослідження показує, що автобіографи більше чітко пам'ятають події дитинства і юності, що трапилися на самому початку їх самосвідомості і самоідентифікації. Про це свідчить дуже детальний переказ авторами своїх

дитячих років, свого професійного становлення, свої перемог і поразок, презентація власного морального кодексу. У відборі відтворюваних спогадів відбилися стратегії, які були застосовані для презентації мовного автопортрету. Так, спогади авторів, у яких домінує прагнення презентувати себе в позитивному світлі, пов'язані, головним чином, з подіями, що визначили їх професійне становлення і кар'єру. Г. Форд пише: *“I remember that engine as though I had seen it only yesterday, for it was the first vehicle other than horse-drawn that I had ever seen”* [Ford 2018, p. 12].

Дж. Рокфеллер згадує про дитинство та дві знакові постаті для нього: матір та священника: *“From a young age my mother and priest taught me that I had to work hard and save money. I've always tried to turn any disaster into a new opportunity”* [Rockefeller 2018, с. 67]. Ідентифікуючи себе як сина та віруючу людину.

Крім відбору тематичного матеріалу, автобіографії з домінуючими мотивами створення позитивного образу розрізняються також за ознакою можливості або неможливості поєднання з мотивом ідеологічного впливу. «Автобіографії, як правило, носять ретроспективний характер, однак наявність мотиву ідеологічного впливу сприяє також проспективному погляду на речі» [Болдырев 2000, с. 23].

Певна наказовість, притаманна деяким автобіографічним творам з домінуючим мотивом створення позитивного мовного портрету, наприклад, автобіографії Г. Форда та Дж. Рокфелера, відсилає свою аудиторію в майбутнє, транслуючи їм певну поведінку або ставлення до організації виробництва, економіки, ведення бізнесу. Наприклад, Дж. Рокфелер прямо вказує, що основи ведення бізнесу були закладені ще з дитинства: *“The upbringing of children, during my youth, was in many respects different from modern, but I was always glad that all of us, young people, were strictly taught to systematically set aside a certain part of our own earnings in favor of the poor”* [Rockefeller 2018, с. 77].

«Потреби і мотиви автобіографа знаходять вираження в комунікативній інтенції висловлювання» [Болдырев 2000, с. 23]. Деякі автори прямо вказують на причини, що спонукали їх до написання автобіографії. Так, Б. Франклін в якості однієї з причин публікації автобіографії називає можливість для нащадків вчитися на його прикладі і домогтися успіху в житті: *“Having emerged from the poverty and obscurity in which I was born and bred, to a state of affluence and some degree of reputation in the world, and having gone so far through life with a considerable share of felicity, the conducting means I made use of, which, with the blessing of God, so well succeeded, my posterity may like to know, as they may find some of them suitable to their own situations, and therefore fit to be imitated”* Franklin, 2018, с. 1]. Наприклад, Дж. Рокфеллер опосередковано підводить читача до думки, що його спогади носять імперативний мотив та мають настановчий характер: *“If I had to give parting advice to a young man who is just about to embark on a life path, I would tell him the following: “If you are going to achieve great, generally recognized success, then, whether you are independent or have to sell your work, do not start your life path with the idea of getting out of work, at any cost, as much money as possible. ...Where will my work be more needed in the interests of the same society? With these thoughts, enter the life of an activist, and your first steps in it will be the first steps to success!”* [Rockefeller, 2018, с. 4].

Однак не у всіх авторів комунікативний задум виражається так прямолінійно. Крім явних намірів можуть бути присутніми і приховані інтенції, виявити які можна лише за допомогою контекстуального аналізу при обліку змісту цілого тексту. У ряді випадків можуть бути виявлено суперечності між явним комунікативним наміром і прихованим інтенціональним змістом висловлювання.

Так, Г. Форд пише в своїй автобіографії: *“Now I am not outlining the career of the Ford Motor Company for any personal reason. I am not saying: “Go thou and do likewise”. What I am trying to emphasize is that the ordinary way of doing business is not the best way”* [Ford 2018, p. 30].

Аналіз всього тексту автобіографій Г. Форда та Дж. Рокфеллера дозволяє говорити нам про подібність між ними на рівні застосування стратегій формування позитивного образу та мовних засобів для презентації портрету на сторінках автобіографій. Результати дослідження показують, що, крім прямо сформульованої в цьому висловлюванні мети (показати, що сучасні способи створення капіталу не зовсім вірні), прагненням автора, незважаючи на заперечення (*I am not saying: "Go thou and do likewise"*) є також позиціонування себе як приклад, тобто мотив створення позитивного образу.

Мотив творчого самовираження є основним для представників творчих професій. Автор є суб'єктом і об'єктом опису, а його життя служить джерелом не тільки «рефлексивно, а й естетичного освоєння дійсності» [Безрогов 2000, с. 137]. «Творчість є не тільки формою реалізації таланту мовної особистості, а й набуває особливої терапевтичну функцію, доставляючи автору справжнє задоволення» [Безрогов 2000, с. 137]. Ось як про це пише Б. Франклін, який був не тільки видатним державним діячем, а й письменником: *"Imagining it may be equally agreeable to you to know the circumstances of my life, many of which you are yet unacquainted with, and expecting the enjoyment of a week's uninterrupted leisure in my present country retirement, I sit down to write them for you"* [Franklin 2018].

Лексичним маркером цього мотиву можуть служити слова «успіх», «перемога», «досягнення» і їх синоніми. наприклад, Г.Форд дуже багато говорить про успіхи своєї корпорації, що побічно сприяє поліпшенню його власного іміджу: *"I was able to do it. The fact that the commercial success of the Ford Motor Company has been most unusual is important only because it serves to demonstrate, in a way which no one can fail to understand, that the theory to date is right"* [Ford 2018, с. 4]. Так само і Дж. Рокфелер протягом усього тексту автобіографії підкреслює абсолютну успішність своєї компанії: *"In this memorable year of 1907, the Standard Oil Company generated \$ 85,000,000 in*

revenue, five million more than usual, and no crises or catastrophes could shake its marvelous organization, the product of Rockefeller's work.”

В автобіографії Б. Франкліна описується внутрішня робота автора над собою, він постійно аналізує свої недоліки, порівнює себе з тим ідеальним уявленням про людину, який виробив для себе, і максимально прагне наблизитися до нього.

Мотив ідеологічного впливу реалізується в автобіографіях політиків, по особливо яскраво він проявляється у Г. Форда та Дж. Рокфеллера. Г. Форд відноситься до категорії людей, здатних до співчуття і розумію, але в той же час, він класичний прагматик, який не хоче допомагати ледарям і дурням. Мотив ідеологічного впливу експліцитно виражається вже на початку книги Г. Форда: *“I am now most interested in fully demonstrating that the ideas we have put into practice are capable of the largest application – that they have nothing peculiarly to do with motor cars or tractors but form something in the nature of a universal code. I am quite certain that it is the natural code and I want to demonstrate it so thoroughly that it will be accepted, not as a new idea, but as a natural code”* [Ford 2018, с. 1].

Мовними маркерами реалізації позитивного мовного портрету або образу, у ширшому розумінні, є модальні дієслова і модалізовані конструкції зі значенням обов’язку, атемпорального сьогодення, використання кванторів загальності, гномічних пропозицій і сентенцій, що виражають моральні максими, наприклад: *“Greed is merely a species of nearsightedness”* [Ford 2018, с. 10]. *“There can be no greater absurdity and no greater disservice to humanity in general than to insist that all men are equal”* [Ford 2018, с. 10].

Наступною формою особистісної самоідентифікації автобіографії є перегляд власних поглядів в залежності від часу, що минув. Під прийомом перегляду ми розуміємо зміну точки зору автобіографа на події, обставини і характеристику фігур, мали місце в минулому.

Дж. Рокфеллер вказує: *“Stay true to the broad, trustworthy paths, and watch diligently to see if you can walk straight along them. Do not get carried*

away for a moment with temporary or rapidly growing profits. Do not waste time on trifles, they only lead to small victories, there is no eternal triumph in life” [Rockefeller, 2018, с. 8]. Перший долларовий мільярдер в своїй автобіографії говорить про невдачі, що спіткали його на початку ведення бізнесу та про занадто гостре переживання цього періоду.

Лексичними маркерами цього комунікативного прийому виступають лексичні одиниці “*understand*” (зрозуміти), “*see*”, “*realize*” (усвідомити), “*be sorry*” (*for smb.*) (шкодувати), “*be wrong*”, “*make mistakes*” (помилятися) і ін. Відмінності в використанні цього прийому у різних авторів проявляються в його частотності, часової дистанції (оцінка з позицій моменту події або часу написання автобіографії), градації оцінки, в використанні займенники однини чи множини (чи поділяє автор відповідальність за свої помилки з іншими персонажами чи ні).

Самоаналіз в автобіографії Г. Форда, як і у Дж. Рокфеллера, займає центральне місце. При цьому Б. Франкліна відрізняє критичне ставлення до своїх вчинків і рис характеру. Автор не тільки жалкує про деякі свої вчинки, а й щиро кається в них. Прийом перегляду проявляється не тільки на рівні самооцінки, а й на рівні вчинків. Як приклад можна навести епізод, пов’язаний з його одруженням на міс Рід, яку він спочатку залишає, а потім виправляє свою помилку, одружившись з нею: “...*I took her [Miss Read] to wife, September 1St, 1730. None of the inconveniences happened that we had apprehended; she proved a good and faithful helpmate, assisted me much by attending to the shop; we throve together, and ever mutually endeavored to make each other happy. Thus I corrected that great erratum as well as I could*” [Franklin 2018, с. 73].

Автор використовує займенник “*we*”, прислівник “*together*” для того, щоб підкреслити заслуги дружини, її участь в його долі і допомогу. Б. Франклін прямо вказує на те, що досягнутий їм успіх – це їх спільна справа, до якої вони йшли разом “*we throve together*”, “*Assisted me much by attending to the shop*”. Б. Франклін для характеристики дружини

використовує прикметники “good”, “faithful” і іменник “helpmate”. В автобіографічному дискурсі Б. Франкліна підкреслюється також зміну в ціннісних орієнтаціях автора, оволодіння новими навичками і позбавлення від поганих звичок, навчання автора: “*I learned*” [Franklin, 1965, p. 21] «як результат і “*I was learning*” [Franklin, 1965, p. 32] як процес, або “*I became a much more ardent citizen*” [Franklin, 1965, p. 36] або “*but the years had taught me a certain adaptability to circumstances*” [Franklin, 1965, p. 67], або “*I have grown more patient, with age*” [Franklin 1965, c. 74].

Б. Франклін безпосередньо проектує ідею життя як ідею самовдосконалення, самоосвіти. Велика частотність слова “mistake” і його синонімів (32) – ознака самоідентифікації. Повторення слів “life”, “good”, “morality” також свідчить про те, що автобіографія для нього – засіб самопізнання, що вона відображає не тільки його особисте життя, але і його світогляд і саморозвиток.

В процесі самоідентифікації Г. Форд прямо вказує читачеві на чинники національного характеру, наприклад: “*There is little chance of an intelligent people, such as ours, ruining the fundamental processes of economic life. Most men know they cannot get something for nothing. Most men feel – even if they do not know – that*” [Ford 2018, c. 6] або “*We were shipping to every part of the world, and in England particularly we were beginning to be as well known as in America. The introduction of the car in England was somewhat difficult on account of the failure of the American bicycle. Because the American bicycle had not been suited to English uses it was taken for granted and made a point of by the distributors that no American vehicle could appeal to the British market*” [Ford 2018, c. 36].

Невіддільним від своєї країни, а отже і від її образу, вважає себе Дж. Рокфелер про що і вказує у своїй автобіографії: “*I am an optimist by nature, but when I have to talk about the future peaceful conquests of my people, I cannot express the proper enthusiasm for this*” [Rockefeller, 2018, c. 5].

Автобіографія Б. Франкліна має конкретного адресата, або навіть групу осіб, заради яких автор і пише свою повчальну історію. Тому дуже важливо збагнути, як він оцінює самого себе, чи є його оцінка раціональної або його метою є лише самовихваляння.

Розглянемо наступний приклад, в якому Б. Франклін пропонує ввести новий метод для того, щоб військові не пропускали відвідування церкви. В даному прикладі Франклін цитує сам себе, підкреслює значимість своїх слів і створює дистанцію між Я-автором і Я-дійовою особою.

Оцінка заслуг автора є прямою і непрямую, з одного боку його думка схвалена третьою особою (в даному випадку тактика самовихваляння перетинається з тактикою апелювання до авторитетів), з іншого боку перераховуються результати цієї поради, які і є доказом її ефективності. Сам автор для оцінки результату використовує дієслово “*think*” (думати, вважати). Приклад вказує на наявність раціональної оцінки в словах автора: “*I observ'd they were as punctual in attending to receive it; upon which I said to Mr. Beatty*”, “*It is, perhaps, below the dignity of your profession to act as steward of the rum, but if you were to deal it out and only just after prayers, you would have them all about you*” або “*He liked the tho't, undertook the office, and, with the help of a few hands to measure out the liquor, executed it to satisfaction, and never were prayers more generally and more punctually attended; so that I thought this method preferable to the punishment inflicted by some military laws for nonattendance on divine service*” [Franklin 2018, с. 149].

Генрі Форд побічно висловлюється про свої заслуги, свою обізнаність він пояснює життєвим досвідом. Словосполучення “*many a weary mile*” характеризує автора як працюючого, здатного на важку працю людини: “*I have followed many a weary mile behind a plough and I know all the drudgery of it*” [Ford 2018, с. 91]. Він пишається своїми досягненнями в бізнесі: “*The moral, of course, is that you can dissect a Ford but you can not kill it*” [Ford 2018, р. 25]. Так само як пишається своєю компанією Дж. Рокфеллер: “*In this memorable 1907, the Standard Oil Company brought in 85 million dollars*

in revenue, five million more than usual, and no crises and disasters could shake its marvelous organization, a product of Rockefeller's creativity” [Rockefeller, 2018, с. 23].

Автобіографічний дискурс політичного діяча є політичною комунікацією з її боротьбою за владу і зіткненням інтересів політичних сил, з маніпуляцією фактами і думками.

Незважаючи на схожі цілі всіх політичних діячів – благополуччя країни і нації, автори обирають шлях дискредитації супротивника. Тематика критики авторів-політиків знаходиться в повній відповідності зі специфікою політичної комунікації – опонентів ставляться в провину дії, що мають негативні наслідки для економічного і політичного життя країни: непрофесіоналізм, бездіяльність, помилкова політична лінія і т.п.

Тематика звинувачень Г. Форда також дуже різноманітна, але в основному зачіпає соціальне середовище і виробничу діяльність. Ступінь аргументованості критичних висловлювань авторів різна: вона варіюється від повної відсутності аргументів до наявності досить вагомою доказової бази. Однак більшість критичних висловлювань, наявних в автобіографії, не є в повній мірі аргументованими. Проведений аналіз показав, що порівняння, апеляція до почуттів, використовуються авторами не для доказу провини опонента, а для його дискредитації і власного піднесення.

Для самоідентифікації Б. Франклін розповідає про перешкоди, що він зустрів на шляху до «американської мрії» і про аналіз власних дій, про правильне рішення: *“The objections and reluctances I met with in soliciting the subscriptions, made me soon feel the impropriety of presenting one's self as the proposer of any useful project... I therefore put myself as much as I could out of sight... In this way my affair went on more smoothly, and I ever after practiced it on such occasions; and, from my frequent successes, can heartily recommend it”*.

Автор не просто описує негативні наслідки своїх вчинків, але й моралізує: *“The present little sacrifice of your vanity will afterwards be amply repaid. If it remains a while uncertain to whom the merit belongs, some one more*

vain than yourself will be encouraged to claim it, and then even envy will be disposed to do you justice by plucking those assumed feathers, and restoring them to their right owner” [Franklin 2018, с. 76–77].

Як підсумок, узагальнена таблиця рівня самоідентифікації авторів з зазначеною кількістю випадків у тексті виглядатиме так (див. Табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Частотність функціонування лексем для означення рівня самоідентифікації

Інтенсивність оцінки	Г. Форд	Дж. Рокфеллер	Б. Франклін
Оцінка зовнішнього об'єкту (опоненти)	+ (45)	+ (56)	+ (12)
Позитивний характер самооцінки	+ (248)	+ (356)	+ (143)
Негативний характер самооцінки	+ (25)	+ (12)	+ (78)
Нейтральний характер самооцінки	+ (2)	+ (4)	+ (15)
Емоційний характер самооцінки	+ (42)	+ (61)	+ (105)
Раціональний характер самооцінки	+ (102)	+ (56)	+ (67)
Об'єктивний характер самооцінки	+ (76)	+ (34)	+ (78)
Суб'єктивний характер самооцінки	+ (60)	+ (23)	+ (32)

Отже, самоідентифікація головних героїв автобіографії відбувається на декількох рівнях: гендерному, віковому, національному, релігійно-конфесійному та сімейно-побутовому. Так, Г. Форд та Дж. Рокфеллер ідентифікують себе у більшості випадків як промисловці, бізнесмени,

філантропи, політики. Б. Франклін позиціонує себе скоріше як просвітитель, людина зі стійкими моральними цінностями та власним кодексом честі.

Самооцінка – необхідний засіб особистісної та соціальної самоідентифікації авторів обраних автобіографій. Важливо відзначити те, що Г. Форд та Дж. Рокфеллер навіть критикуючи власні події, намагаються створити позитивне враження про себе, тоді як Б. Франклін більш об'єктивний, що означає високий рівень самосвідомості особистості, який дозволяє зайняти метапозицію по відношенню до самого себе. Релевантними для автобіографії ознаками оцінки є об'єкт оцінки (зовнішній об'єкт – вороги, конкуренти, політичні опоненти або самооцінка), позитивний / негативний, раціональний / емоційний характер, об'єктивність / суб'єктивність, а також градація оцінки.

3.2 Особливості формування мовного портрета в англійськомовних автобіографіях: мовний аспект

В автобіографії Г. Форда переважає утилітарна оцінка в системі стратегій презентації мовного автопортрету, в основі якої лежить ставлення до явищ і людей відповідно до антономічних лексем: «користь / шкода», «придатність / непридатність». Об'єктом оцінки є, в основному, все що стосується організації виробництва: підприємства, машини і їх деталі, автомобілі та їх якість, приміщення, матеріали; винагороду і прибуток; робота, робочі та фахівці; ідеї, поради, мотиви і т.п. Для оцінки найчастіше використовується прикметник *“good”*: *“good cars”*, *“good machine”*, *“good motor”*, *“good money”*, *“good work”*, *“good management”*, *“good material”*, *“good salesmen”*, *“good mechanics”*, *“good manufacturer”*, *“good farmer”*, *“a good salary”*, *“good ideas”*. Г. Форд через раціональну оцінку подій та оточуючих, що аргументується та обґрунтовується, презентує автопортрет.

Хоча кількість використуваних лексем з оцінним значенням у Форда не велика (найчастіше він використовує лексему “good” – 174 рази), його оцінка часто буває експресивною. Емоційний характер оцінки у Г.Форда проявляється в її інтенсивності, високим ступенем «корисності / некорисно».

Для Дж. Рокфеллера частотними є лексеми “dollar” (167) та “cent” (58): “sound as a dollar” або “to strike it rich”, “to net a cool thousand”, “to be in the chips”. Свідомо уникаючи викривання поширених фразеологізмів: “flat broke або dead broke”, “one’s bottom (last) dollar”, “to bet one’s bottom (last) dollar on something”. Наприклад, Дж. Рокфеллер так пише про абсолютну успішність своєї компанії: “but never before she had to resort to mortgaging her property or borrow” або “In all the years of the company's existence, there was no case when its debtor was waiting for the payment of a debt” [Rockefeller, 2018, с. 83].

Як і Дж. Рокфеллер Г. Форд використовує стилістично марковану лексику – стилістично піднесені або стилістично знижені слова, а також прикметники в найвищому ступені з “most”: “Merely gathering knowledge may become the most useless work a man can do” [Ford 2018, с. 114].

Лексема «gathering» в даному випадку має стилістично знижену оцінку. Або, “Money is in itself most admirable” [Ford 2018, с. 97]. Словосполучення “most admirable” відноситься до експресивної оціночної лексики. Цікаво, що велика кількість експресивної оцінки поєднується у Г. Форда з дуже простої синтаксичної структурою пропозицій. На наш погляд, це свідчить про деяку прямолінійності автора, для якого світ чітко ділиться на чорне і біле.

Більшість з позитивно оцінюваних предметів і явищ стосуються або до ідеальних уявлень про устрій суспільства і економіки, або представляють собою непрямую самооцінку, оскільки стосуються продукції та організації концерну Г. Форда. Про те, що предметом оцінки найчастіше виступає діяльність самого Г. Форда, його підприємства та продукції, свідчить частотність власного імені “Ford” – 88 р. Для порівняння частотність вживання власного імені “Rockefeller” – 156 р., а “Franklin” – 54 р.

Г. Форд схвально ставиться до приватного підприємництва в протиставленні до державного регулювання економіки “... *and in that day business will be seen to be the oldest and most useful of all the professions*” [Ford 2018, с. 33].

Вище всього він ставить практичну вигоду. Форд високо цінує освіту, але тільки в тому випадку, якщо знання застосовуються на практиці: “*The point is this: Great piles of knowledge in the head are not the same as mental activity. A man may be very learned and very useless. And then again, a man may be unlearned and very useful*” [Ford 2018, с. 84].

Ставлення Форда до грошей характеризується використанням піднесеної лексики і прикметників в найвищому ступені: “*Money is in itself most admirable. It is essential. It is not intrinsically evil. It is one of the most useful devices in social life*” [Ford 2018, с. 83]. Але це мають бути гроші, зароблені важкою працею на користь суспільства: “*Some of the most successful moneymakers of our times have never added one pennyworth to the wealth of men*” [Ford 2018, с. 83].

Негативну оцінку Г. Форд як і Дж. Рокфеллер використовує для характеристики застарілих методів управління описуючи на противагу їм своє бачення розвитку суспільства: “*The public point of view is changing, and we really need only a somewhat different point of view to make the very bad system of the past into a very good system of the future*” [Ford 2018, с. 156].

Але найбільшій критиці Г. Форд піддає банкірів та юристів, на противагу ставить їм підприємців: “*The average successful banker is by no means so intelligent and resourceful a man as is the average successful business man...*” [Ford 2018, с. 93]. Або “*The natural ally of the banker is the lawyer... Lawyers, like bankers, know absolutely nothing about business*” [Ford 2018, с. 74].

Об’єктом оцінки Б. Франкліна є навколишні його люди і він сам. Автор оцінює себе як лідера на що вказує вживання лексем “*to govern*”, “*leader*”,

“led”. Характеристика умінь і якостей автора вказує на позитивну самооцінку в його дискурсі: дієслово “learn”, прислівник “well”, дієслово “manage”.

“I learned to swim well, and to manage boats; and when embarked with other boys, I was commonly allowed to govern, especially in any case of difficulty; and upon other occasions I was generally the leader among the boys, and sometimes led them into scrapes, of which I will mention one instance, as it shows an early projecting public spirit, though not then justly conducted” [Franklin 2018, с. 16–17].

Автор використовує лексеми з позитивною конотацією “able”, “industrious”, “careful”, “to obtain”. Б. Франклін часто застосовує опосередковану самооцінку, апелюючи до думки інших людей: *“My father, thought he did not approve Sir William's proposition, was yet pleased that I had been able to obtain so advantageous a character from a person of such note where I had resided, and that I had been so industrious and careful as to equip myself so handsomely in so short a time”* [Franklin 2018, с. 37].

Б. Франклін вважає себе достатньо хорошим працівником, тому при змалюванні використовує прикметники з прислівниками “pretty” (достатньо), які пом’якшують категоричність оцінки: *“...conceiving myself a pretty good workman, I offered my services to a printer in the place”* [Franklin 2018, с. 28] або *“I was pretty diligent...”* [Franklin 2018, с. 48]. Тому ми можемо стверджувати, що у Б. Франкліна більш диференційована оцінка, ніж у Г. Форда та Дж. Рокфеллера.

В автобіографії Б. Франкліна також присутня негативна самооцінка, хоча і компенсована. Завдяки інтенсифікатору “exceedingly” в поєднанні з прикметником “good” загальне враження про можливості автора залишається досить позитивне: *“I had not been early accustomed to method, and having an exceedingly good memory, I was not so sensible of the inconvenience attending want of method”* [Franklin 2018, с. 85].

В автобіографічному дискурсі Б. Франкліна найбільш частотно вживається прикметник “good” – 58 (“good workman”, “good book”), словосполучення “good deal” – 35, прикметника “useful” – 33.

Так, Б. Франклін пише не тільки про свої успіхи, але і про невдачі. Викладаючи події свого життя, він неодмінно фіксує свої помилки. З усіх авторів Франклін частіше всіх використовує лексеми зі значенням помилки – такі, як “erratum”, “mistake”, “wrong”, “fault” по відношенню до себе і своїх вчинків, це його відмінна риса в порівнянні з іншими авторами. На відміну від нього, Г. Форд якщо використовує ці лексеми, то тільки по відношенню до іншим.

Звернемося до деяких епізодів з автобіографії Франкліна, які супроводжуються негативною самооцінкою: “*At length, a fresh difference arising between my brother and me, I took upon me to assert my freedom, presuming that he would not venture to produce the new indentures. It was not fair in me to take this advantage, and this I therefore reckon one of the first errata of my life ...*” [Franklin, 2018, с. 12] або “*He seem'd quite to forget his wife and child, and I, by degrees, my engagements with Miss Read, to whom I never wrote more than one letter, and that was to let her know I was not likely soon to return. This was another of the great errata of my life, which I should wish to correct if I were to live it over again. In fact, by our expenses, I was constantly kept unable to pay my passage*” [Franklin 2018, с. 22].

Б. Франклін не тільки констатує свої помилки, а й визначає, як він і протягом усього життя займався самовихованням. Він склав перелік якостей, які повинен був виховати в собі, і вів щоденник, в якому зазначав, що йому вдалося і чого не вдалося домогтися, щоб наблизитися до свого ідеалу.

Основними засобами мовної репрезентації позитивної і негативної оцінки як стратегії презентації мовного портрету в означених літературних автобіографіях є:

1. Висловлюваннями з особистими займенниками *we*, *you*, невизначено-особовим займенником *man*, присвійні займенниками *my*, *our* і рядом інших

займенників (*nobody, all, somebody* і ін.). Займенник 1-ї особи мн. *we* позначає деяку групу референтних осіб, які поділяють позицію автора: “*We decided to go to the river*” [Franklin 2018, с. 41]. Говорячи про компанію *Standart Oil*, Дж. Рокфелер уникав говорити від першої особи однини: “*We ought to do that ...*” [Rockefeller, 2018, с. 83].

2. Висловлювання різної структури і комунікативного типу: “*I was not right*” [Franklin 2018, с.41].

3. Слова “*too*”, “*very*” відображають різну ступінь посилення оцінювальної ознаки, дозволяють передати емоційне посилення: “*It was very easy for me*” [Franklin 2018, с.11]. “*very successfully*”, “*very profitable*”, “*very volatile*” [Rockefeller, 2018, с. 13].

4. Модальні слова: “*Of course, I can do it*”.

5. Модальні дієслова “*can*”, “*must*”, “*should*”.

6. Лексичні одиниці з оціночної семою в семантичній структурі лексеми “*beautiful*”, “*clever*”, “*successful*”.

7. Слова з префіксоїдом “*self*”, наприклад, “*careful as to equip myself so handsomely in so short a time*” [Franklin 2018, с. 37];

Негативна самооцінка репрезентується в автобіографічному дискурсі за допомогою:

1. Лексем з негативною оцінною семантикою (іменники, прикметники): “*I were false*”.

2. Лексичних одиниць з позитивним оцінним значенням в поєднанні з запереченням: “*I did not right*” [Ford 2018, с. 21].

Дослідження показує, що політики в більшій мірі орієнтовані на якийсь стандартний позитивний образ успішної і енергійної особистості, рідше вони пишуть про свої невдачі. Письменники підкреслюють свій індивідуальний мовний образ, який стоїть вище усереднених уявлень і нерідко відображає внутрішні протиріччя. Відносна незалежність від громадських стандартів, а також любов читачів дозволяє представникам творчих професій

демонструвати більш об'єктивну картину про себе і розкривати деякі недоліки своєї особистості.

Варто зазначити, що не менш важливими засобами творення мовного образу є професійна термінологія.

Професійний аспект реалізується за допомогою тактики апеляції до авторитетів у використанні непрямой мови («та й мати моя завжди стверджувала, що я природжений технік»), за допомогою оцінки в використанні прикметника в найвищому ступені («найважливішим подією»). Г. Форд часто вживає технічні терміни: *“I put in four great big cylinders giving 80 H.P. – which up to that time had been unheard of”* [Ford 2018, с. 24].

Автор перераховує свої професії, що свідчить про його компетентності, професіоналізмі і масштаб діяльності: *“A week after the race I formed the Ford Motor Company. I was vicepresident, designer, master mechanic, superintendent, and general manager”* [Ford 2018, с. 24].

За допомогою методу контент – аналізу були виявлені найбільш частотні лексеми: *“work”* (270), *“production”* (63), *“car”* (55), *“industrialist”* (411). Про професійну ідентифікації Г. Форда свідчить також частотність лексем, що відносяться до підприємницької діяльності: *“money”* (305), *“profit”* (134).

Для Г. Форда провідну роль в процесі самоідентифікації відіграє також національний аспект: *“Business is not the reason why the United States was founded. The Declaration of Independence is not a business charter, nor is the Constitution of the United States a commercial schedule. The United States – its land, people, government, and business – are but methods by which the life of the people is made worth while”* [Ford 2018, с. 6].

Найбільш частотні лексеми: *“American”* (49), *“United States”* (34).

Стратегія формування мовного портрету Б. Франкліна будується з урахуванням лексем національного, професійного, сімейно-рольової і релігійно-конфесійного значення.

Професійна сторона мовного автопортрету грає для нього дуже важливу роль, на що вказує частотність вживання лексем “*profession*”, “*printer*”, “*publisher*”, “*work*”: “*This bookish inclination at length determined my father to make me a printer, though he had already one son (James) of that profession*” [Franklin 2018, с. 7] або “*He ask'd me a few questions, put a composing stick in my hand to see how I work'd ...*” [Franklin 2018, с. 17]

Частотність їх вживання: “*profession*” (18), “*printer*” (98), “*publisher*” (15), “*work*” (64).

Лексеми на позначення сім'ї і сімейних цінностей відіграють величезну роль у формуванні мовного портрету Б. Франкліна: “*would give me a letter to him, in which he would state the advantages, and he did not doubt of prevailing with him...So it was concluded I should return to Boston in the first vessel, with the governor's letter recommending me to my father*” [Franklin 2018, с. 18] або “*This was all I could obtain, except some small gifts as tokens of his and my mother's love, when I embark'd again for New York, now with their approbation and their blessing*” [Franklin 2018, с. 20].

В даному прикладі автор говорить про позитивну оцінку батьками його дій. Найбільш частотні лексеми: “*father*” (50), “*mother*” (20), “*son*” (47), “*daughter*” (4).

У літературній автобіографії Б. Франкліна реалізується також конфесійно-релігійний аспект як частина автопортрету: “*I was put to the grammar-school at eight years of age, my father intending to devote me, as the tithe of his sons, to the service of the Church*” [Franklin 2018, с. 4] або “*The family continued all of the Church of England till about the end of Charles the Second's reign, when some of the ministers that had been outed for nonconformity holding conventiclors in Northamptonshire, Benjamin and Josiah adhered to them, and so continued all their lives: the rest of the family remained with the Episcopal Church*” [Franklin 2018, с. 3].

Найбільш частотні лексеми: “*church*” (15), “*religion*” (44). Б. Франклін не тільки успішний підприємець, громадський діяч і сім'янин, він – політик, в

процесі самоідентифікації автора задіяний політичний аспект, на що вказує частотне вживання лексем “*politics*” і “*political*”. Цей приклад демонструє також професійну самоідентифікацію. “*One of the pieces in our newspaper on some political point, which I have now forgotten, gave offense to the Assembly*” [Franklin 2018, с. 12].

Частотність використання лексем: “*politics*” (14), “*political*” (16). В тексті автобіографії актуалізується також віковий аспект як спосіб презентації мовного автопортрету: “*I shall indulge the inclination so natural in old men, to be talking of themselves and their own past actions; and I shall indulge it without being tiresome to others, who, through respect to age, might conceive themselves obliged to give me a hearing, since this may be read or not as any one pleases*” [Franklin 2018, с. 6] або “*Perhaps the most important part of that journal is the plan to be found in it, which I formed at sea, for regulating my future conduct in life. It is the more remarkable, as being formed when I was so young, and yet being pretty faithfully adhered to quite thro' to old age*” [Franklin 2018, с. 51].

Найбільш частотні лексеми: “*old*” (11), “*age*” (15), “*young*” (13). Автобіографія відображає всі сторони особистості автора. В своєму оповіданні він зачіпає всі питання, що цікавлять його теми, відповідно до якими і будується дискурс. Найбільш частотні лексеми в автобіографії Б. Франкліна: “*success*” (543), “*goodness*” (12), “*good*” (60), “*evil*” (5), “*be sorry*” (15), “*remember*” (11), “*life*” (512), “*death*” (20), “*think*” (15), “*morality*” (16).

Автобіографічний дискурс являє собою діалог між автором і адресатом. Автобіографія переслідує певну прагматичну мету. Його робота розрахована на конкретного адресата, і тільки в цьому випадку вона досягає необхідного ефекту впливу. Автор повинен більш ретельно підходити до підбору мовних засобів, якщо хоче домогтися поставленої мети.

Тактика формування позитивного мовного портрету виступає у авторів в трьох варіантах: демонстрація своїх успіхів, демонстрація своєї

компетентності і демонстрація своїх позитивних якостей. Наприклад, у Б. Франкліна демонстрація своїх успіхів: *“Having emerged from the poverty and obscurity in which I was bom and bred, to a state of affluence and some degree of reputation in the world ...”* [Franklin 2018, с. 49] або *“I have been the more particular in this description of my journey, and shall be so of my first entry into that city, that you may in your mind compare such unlikely beginnings with the figure I have since made there”* [Franklin 2018, с. 2].

Демонстрація своєї компетентності: *“John, the Irishman, soon ran away; with the rest I began to live very agreeably, for they all respected me the more, as they found Keimer incapable of instructing them, and that from me they learned something daily”* [Franklin 2018, с. 64].

Демонстрація власних гарних якостей: *“In order to secure my credit and character as a tradesman, I took care not only to be in reality industrious and frugal, but to avoid all appearances to the contraiy. I drest plainly; I was seen at no places of idle diversion. I never went out a fishing or shooting; a book, indeed, sometimes debauch'd me from my work, but 103 that was seldom, snug, and gave no scandal; and, to show that I was not above my business, I sometimes brought home the paper I purchas'd at the stores thro' the streets on a wheelbarrow. Thus being esteem'd an industrious, thriving young man, and paying duly for what I bought, the merchants who imported stationery solicited my custom...”* [Franklin 2018, с. 21].

Поєднання особистого займенника 1 особи одн. І і прислівника *“personally”* підсилює ефект висловлювання, підкреслену спрямованість автора до власної персони: *“I have personally been experimenting with a trade school and a hospital to discover if such institutions, which are commonly regarded as benevolent, can not be made to stand on their own feet. I have found that they can be”* [Ford 2018, с. 95].

Автор вказує на, здавалося б, неважливі дрібниці, які багато в чому допомагають змалювати його автопортрет. Розвиток авторської думки відбувається лінійно, починає автор зі словосполучення *“tried to put it*

together”, пізніше: *“I managed for the first time to put a watch together so that it would keep time”* і, нарешті, *“I could do almost anything in watch repairing”*.

У підсумку автор робить висновок, що дуже характерно для автобіографічного дискурсу Форда – *“There is an immense amount to be learned simply by tinkering with things”*. *“Driving to town I always had a pocket full of trinkets - nuts, washers, and odds and ends of machinery. Often I took a broken watch and tried to put it together. When I was thirteen I managed for the first time to put a watch together so that it would keep time”*.

Г. Форд за допомогою екскурсу у своє минуле, у юнацькі роки, розкриває перед читачами секрет професійного успіху – *“By the time I was fifteen I could do almost anything in watch repairing - although my tools were of the crudest. There is an immense amount to be learned simply by tinkering with things. It is not possible to learn from books how everything is made – and a real mechanic ought to know how nearly everything is made. Machines are to a mechanic what books are to a writer. He gets ideas from them, and if he has any brains he will apply those ideas”* [Ford 2018, с. 13].

Емоційність лексем оцінування надають прикметники, іменники з негативною конотацією і діалекти, що підсилюють оцінку. Обґрунтування оцінок виражаються за допомогою емоційно-зabarвлених дієслів, дієслів у складі складного предиката в поєднанні з модальними словами і т.п.

Б. Франклін наводить слова батька, сказані ним після повернення автора з Філадельфії в Бостон з листом від губернатора, він використовує для того, щоб обґрунтувати свою точку зору, і вставляє суб'єктивна думка в висловлювання. Автор навмисно включає в оповідний епізод характеристики, дані йому батьком. Основне увагу приділено позитивним якостям, про що свідчать прикметники *“industrious, careful”*, прислівник *“handsomely”*. Негативна ж характеристика підкреслено приписується суб'єктивній думці батька, автором використовується прикметник з інтенсифікатором *“too”* і часткою *“much”* (*“too much inclination”*): *“My father, though he did not approve Sir William's proposition, was yet pleased that I had*

been able to obtain so advantageous a character from a person of such note where I had resided, and that I had been so industrious and careful as to equip myself so handsomely in so short a time; therefore” [Franklin 2018, с. 37].

Автор радіє своєму успіху, хоча і не очікував цього, він вважає це наймовірним, що все вийшло. Б. Франклін мпліцитно виражає думки про власні таланти і можливості, які допомагають вирішити навіть найскладнішу ситуацію: *“he gave his consent to my returning again to Philadelphia, advised me to behave respectfully to the people there, endeavor to obtain the general esteem, and avoid lampooning and libeling, to which he thought I had too much inclination; telling me, that by steady industry and prudent parsimony I might save enough by the time I was one-and-twenty to set me up...” [Franklin 2018, с. 37].*

Г. Форд використовує складні речення з каузально-наслідковим зв'язком з союзами *“so that”, “in order that”, “because”,* ірреальні умовні пропозиції з дієсловами в умовному способі для опису спростування чуток про банкруство своєї компанії: *“We could have borrowed \$40,000,000—more had we wanted to. Suppose we had borrowed, what would have happened? Should we have been better fitted to go on with our business? Or worse fitted? If we had borrowed we should not have been under the necessity of finding methods to cheapen production” [Ford 2018, с. 81].*

Г. Форд змальовує себе видатним бізнесменом, для нього вороги – це спекулянти, які нічого не виготовляють, а живуть за рахунок таких як Г. Форд. Автор достатньо чітко представляє свою позицію, використовуючи лексеми з яскраво експресивним забарвленням *“graft”, “legislated out of existence”*: *“Speculation in things already produced – that is not business. It is just more or less respectable graft. But it cannot be legislated out of existence” [Ford 2018, с. 5].*

Дж. Рокфеллер лише однією цитатою самого себе окреслив коло як однодумців так і противників: *“You should always communicate with winners and optimists. That's right, with a capital letter – winners and optimists!” [Rockefeller, 2018, с. 13]*

Г. Форд використовує розповсюджене визначення у поєднанні з часткою-запереченням: *“not nearly as high”, “not sufficiently well organized”, “not sufficiently clear”*: *“The best wages that have up to date ever been paid are not nearly as high as they ought to be. Business is not yet sufficiently well organized and its objectives are not yet sufficiently clear to make it possible to pay more than a fraction of the wages that ought to be paid”* [Ford 2018, с. 57].

Мовна стратегія позиціонування себе як прикладу для наслідування яскраво виражена у Г. Форда і Б. Франкліна, але, якщо, на думку Б. Франкліна, його читачі повинні вчитися на прикладі не тільки його досягнень, але і на помилках, мовному образу Г. Форда властива ідеалізація.

Для оцінки самого себе, а також пояснення і аргументації своїх тверджень Б. Франклін використовує оціночну лексику в поєднанні з власною мовою: *“well succeeded”*, лексеми, що містять семи позитивної оцінки *“affluence, reputation”*, підрядні речення причини і мети *“as, therefore”*: *“Having emerged from the poverty and obscurity in which I was born and bred, to a state of affluence and some degree of reputation in the world, and having gone so far through life with a considerable share of felicity, the conducting means I made use of, which with the blessing of God so well succeeded, my posterity may like to know, as they may find some of them suitable to their own situations, and therefore fit to be imitated”* [Franklin 2018, с. 11].

Б. Франклін для аргументації власної позиції використовує активно: фразеологізми *“plucking those assumed feathers”*, лексеми, що містять семи позитивної оцінки *“useful, success”*, частинку *more* з прислівником *“more smoothly”*, метафору *“little sacrifice of your vanity”*, підрядне речення причини *“therefore”*. Б. Франклін, коли експліцитно говорить про свій метод, то використовує дієслово *“recommend”*.

Автор розповідає про особистий досвід, і якщо на початку висловлювання особистий досвід носить одиничний характер, то наприкінці – узагальнений, що підкреслюється такими словами, як *“ever”* і *“frequent”*.

Пряме переконання читача Б. Франкліном виражається за допомогою слів “*yourself*”, “*your vanity*”.

Г. Форд як і Дж. Рокфеллер, безумовно, пишається собою і вважає себе прикладом для наслідування, а свою автобіографію керівництвом для розвитку бізнесу. Він часто вживає оціночну лексику “*maximum*”, “*minimum*”, прикметники в ступені порівняння “*better*”, лексику з позитивною конотацією “*performing*” для характеристики досягнень у виробництві, додаткові причини “*that is*”, “*since*”: “*In the process of manufacturing I want to distribute the maximum of wage – that is, the maximum of buying power. Since also this makes for a minimum cost and we sell at a minimum profit, we can distribute a product in consonance with buying power*” [Ford 2018, с. 10].

Висловлювання Г. Форда містять прямі вказівки на виконання тих або інших дій, тому автор вживає модальне дієслово “*must*” і дієслово дії “*work*” кілька разів, що підкреслює характер висловлювання. Він використовує дієслово сприйняття “*conceive*”, щоб підкреслити власну думку. Автор використовує однотипні синтаксичні конструкції “*all that we have*”, “*all of which I conceive*”, підрядне речення причини “*that*”: “*I have no suggestion which goes beyond accepting in its fullest this principle of nature. I take it for granted that we must work. All that we have done comes as the result of a certain insistence that since we must work it is better to work intelligently and forehandedly; that the better we do our work the better off we shall be. All of which I conceive to be merely elemental common sense*” [Ford 2018, с. 4].

Презентація мовного портрету Г. Форда відбувається через лексичні маркери: «успіх», «перемога», «досягнення» і їх синоніми: “*I was able to do it. The fact that the commercial success of the Ford Motor Company has been most unusual is important only because it serves to demonstrate, in a way which no one can fail to understand, that the theory to date is right*” [Ford 2018, с. 4].

Проведений контент-аналіз дозволяє визначити значимість успіху для Г. Форда, в автобіографії якого лексема “*success*” зустрічається частіше всього – 47 разів. У решти авторів дана цифра набагато менше.

Іншими засобами презентації мовного автопортрету є наступні:

1) висловлювання зі значенням обов'язку і деонтичної необхідності: “*I take it for granted that we must work*” [Ford 2018, с. 23];

2) декларативні і генералізовані висловлювання і сентенції;

3) невизначено-особисті займенники “*man, one*”;

4) семантичні оператори з семантикою загальності “*all*”, “*always*”, “*universally*”, “*generally*”, “*everything*”, “*everybody*”, “*everywhere*”, “*in general*”, “*totally*”, “*habitually*”, “*regularly*”, “*typically*”;

5) атемпоральні предикати: “*The natural thing to do is to work – to recognize that prosperity and happiness can be obtained only through honest effort. Human ills flow largely from attempting to escape from this natural course*” [Ford 2018, с. 56].

Отже, серед важливих інструментів презентації мовного автопортрету в автобіографіях Г. Форда, Б. Франкліна та Дж. Рузвельта можемо виділити лексеми з гендерної, національної, етнічної, професійної, політичної, сімейно-рольової, статусної, вікової, релігійно-конфесійної сфери.

Для Б. Франкліна на презентацію мовного портрету вказують маркери: “*printer*” (98), “*work*” (44), “*profession*” (18), “*publisher*” (15). Велику роль для формування мовного автопортрету Б. Франкліна відіграють лексеми сімейно-рольової сфери: “*father*” (50), “*son*” (27). Іншими лексемами конфесійно-релігійної сфери у Франкліна є: “*religion*” (24), “*church*” (12); політична сфера – “*politics*” (14), “*political*” (10), лексеми на позначення віку – “*age*” (7), “*old*” (7), “*young*” (13).

Б. Франклін апелює до думки свого батька, у Г. Форда цитат практично немає, що свідчить про його самодостатності. Однак Г. Форд все ж згадує і цитує одну знакову фігуру свого часу – Томаса Едісона. Для автора він не просто видатний вчений, це такий же, як і Г. Форд, новатор, талановитий, кмітливий і далекоглядний винахідник “*vision and understanding*”, і лідер “*the leader*”.

Твір Г. Форда – найбагатша на критику автобіографія. Г. Форд критикує соціальну систему, дії уряду, банкірів, юристів, нероб, жебраків, Америку, Радянський Союз. Автор використовує стилістично знижену лексику в поєднанні з прислівниками “*always clumsy*”, “*often stupid*”, лексеми з яскравою стилістичним забарвленням “*patter of solemn nonsense*”, оцінну лексику “*good*”, “*bad*”, метафору “*juggle the currencies*”.

В автобіографіях Г. Форда, Б. Франліна та Дж. Рузвельта багато підрядних речень мети, причини і наслідку, про це свідчать союзи “*so that*”, “*in order that*”, “*because*”, “*as*”, “*since*”.

ВИСНОВКИ

Робота над дослідженням дозволила нам зробити наступні висновки.

Літературна автобіографія – це жанр, що поєднує трансформовану індивідом реальність та культурну пам'ять народу, до якого належить автор автобіографічних текстів.

Автобіографія, незважаючи на спорідненість в категорії граничності та документально-біографічного характеру з щоденником, мемуарами, апологією, сповідю, літературним портретом, спогадами, історичною хронікою, автобіографією й автогеобіографією, філософською автобіографією, все ж таки має ряд відмінностей – автобіографічна проза відрізняється від мемуарів за ознаками «перше / третя особа» і співвідношенням сюжету з моменту написання, щоденник або «журнал» відрізняється співвідношенням сюжету з моменту написання, наявністю художнього вимислу і функціональними ознаками), біографія відрізняється суворою документальністю і науковим характером, літературний портрет відрізняється невеликим об'ємом порівняно з автобіографічним текстом. Автобіографія й автогеобіографія вирізняються слідуванням алфавітному покажчику та авторській особистій географії.

Розмежування типів автобіографічних текстів в англійськомовній лінгвокультурній традиції засноване на особливостях вираження авторського «Я» та презентації впливу соціуму, історичного періоду та культури. Ділиться на формальну автобіографію, неформальну (підбірка листів, особисті щоденники чи тревел-щоденники, мемуари, спогади чи журнали) й спеціальні форми автобіографії.

Основою автобіографічних текстів є мовна особистість, що контекстуально існує на трьох рівнях вербально-семантичному, лінгвокогнітивному, прагматичному. Існують різні класифікації типів мовних особистостей як учасників мовленнєвої взаємодії: з точки зору особливостей

мовної комунікації, її рівнів, форм і ситуацій, комунікативних ролей і переваг учасників спілкування, типу мовної культури. Важливе значення це має для створення мовного портрета з позиції використання типових лексичних засобів і для аналізу словника мовної особистості.

Мовна особистість включає в себе мовний портрет. Жанр літературної автобіографії надає можливості вивчення особистісної та соціальної самопрезентації автора у співвідношенні один до одного для дослідження мовного портрету. Вирізняють: фізичний, гендерний, мовленнєвий, психологічний та соціальний мовний портрет.

Під час дослідження мовних портретів на сторінках зазначених автобіографій відбувся опис та фіксація індивідуальних відмінностей на тлі конкретної мовної будови. Вивчення словникового рівня дозволило нам виявити мовну модель світу, що презентується в автобіографічних текстах. На рівні мотиваційному відбулося вивчення життєвих цінностей, мотивів, що проявляються в текстах і в особливостях сприймання чужих текстів.

В результаті контент-аналізу, що дозволяє визначити частотність ключових слів – маркерів (лексем), а також встановити деякі особливості стилю автора аналізу мовного матеріалу було встановлено, що тезаурусний рівень мовного портрету домінує, перш за все, в автобіографіях політиків і державних діячів. Так, в автобіографії Г. Форда – “*work*” (270), “*production*” (63), “*car*” (55), “*industrialist*” (411), а в автобіографії Дж. Рокфеллера – “*work*” (102), “*oil*” (57), “*dollar*” (167) та “*cent*” (58), “*donate*” (67). В автобіографії Б. Франкліна як творчої людини частотними є лексеми, що характеризують приватне життя і особистість людини: дитинство, батьки, навчання, друзі: “*profession*” (18), “*printer*” (98), “*publisher*” (15), “*work*” (64).

В обраних автобіографічних творах для презентації мовного портрету переважають особисті спогади, багато місця в них відводяться опису дитинства, батьків, юнацьких років життя; вони можуть закінчуватися підбиттям підсумків прожитого життя, що створює передумови для інтеграції особистості. В автобіографіях Г. Форда та Дж. Рокфеллера домінують

спогади, пов'язані з етапами їх кар'єри і політичною боротьбою; в них, поряд з ретроспективною відповідальністю, може бути виражений і перспективний погляд, що стосується подальшого розвитку держави і суспільства.

Самоідентифікація авторів – автобіографія варіює від позитивної у Г. Форда та Дж. Рокфеллера, бо політики більшою мірою орієнтовані на певний стандартний позитивний образ успішної і енергійною особистості. Б. Франклін не намагається створити суто позитивний мовний портрет, автор намагається підійти до змалювання власної персони максимально нейтрально. Б. Франклін не лише вказує на свої помилки, що не робили Г. Форд та Дж. Рокфеллер, але й самовиховує себе як приклад для наступних поколінь.

Велику роль для формування мовного автопортрету Б. Франкліна відіграють лексеми сімейно-рольової сфери: *“father”* (50), *“son”* (27). Іншими лексемами конфесійно-релігійної сфери у Франкліна є: *“religion”* (24), *“church”* (12); політична сфера – *“politics”* (14), *“political”* (10), лексеми на позначення віку – *“age”* (7), *“old”* (7), *“young”* (13).

Частотність вживання власного імені *“Ford”* – 88 р. Для порівняння частотність вживання власного імені *“Rockefeller”* – 156 р., а *“Franklin”* – 54 р. В автобіографічному дискурсі Б. Франкліна найбільш частотно вживається прикметник *“good”* – 58 (*“good workman”*, *“good book”*), словосполучення *“good deal”* – 35, прикметника *“useful”* – 33. Г. Форд також для оцінки найчастіше використовується прикметник *“good”*: *“good cars”*, *“good machine”*, *“good motor”*, *“good money”*, *“good work”*, *“good management”*, *“good material”*, *“good salesmen”*, *“good mechanics”*, *“good manufacturer”*, *“good farmer”*, *“a good salary”*, *“good ideas”*.

Основними засобами мовної репрезентації позитивної і негативної оцінки як стратегії презентації мовного портрету в означених літературних автобіографіях є:

1. Висловлюваннями з особистими займенниками *we*, *you*, невизначено-особовим займенником *man*, присвійні займенниками *my*, *our* і рядом інших

займенників (*nobody, all, somebody* і ін.). Займенник 1-ї особи мн. *we* позначає деяку групу референтних осіб, які поділяють позицію автора: “*We decided to go to the river*”. Говорячи про компанію Standart Oil, Дж. Рокфелер уникав говорити від першої особи однини: “*We ought to do that...*”

2. Висловлювання різної структури і комунікативного типу: “*I was not right*”.

3. Слова “*too*”, “*very*” відображають різну ступінь посилення оцінювальної ознаки, дозволяють передати емоційне посилення: “*It was very easy for me*”, “*very successfully*”, “*very profitable*”, “*very volatile*”.

4. Модальні слова: “*Of course, I can do it*”.

5. Модальні дієслова “*can*”, “*must*”, “*should*”.

6. Лексичні одиниці з оціночної семою в семантичній структурі лексеми “*beautiful*”, “*clever*”, “*successful*”.

7. Слова з префіксоїдом “*self*”, наприклад, “*careful as to equip myself so handsomely in so short a time*”.

Негативна самооцінка репрезентується в автобіографічному дискурсі за допомогою:

1. Лексем з негативною оцінною семантикою (іменники, прикметники): “*I were false*”.

2. Лексичних одиниць з позитивним оцінним значенням в поєднанні з запереченням: “*I did not right*”.

Проведений контент-аналіз дозволяє визначити значимість успіху для Г. Форда, в автобіографії якого лексема “*success*” зустрічається частіше всього – 47 разів. У решти авторів дана цифра набагато менше, у Б. Франкліна – 23 р., а у Дж. Рокфеллера – 39 р.

Іншими засобами презентації мовного автопортрету є наступні:

1) висловлювання зі значенням обов’язку і деонтичної необхідності: “*I take it for granted that we must work*”;

2) декларативні і генералізовані висловлювання і сентенції;

3) невизначено-особисті займенники “*man, one*”;

4) семантичні оператори з семантикою загальності “*all*”, “*always*”, “*universally*”, “*generally*”, “*everything*”, “*everybody*”, “*everywhere*”, “*in general*”, “*totally*”, “*habitually*”, “*regularly*”, “*typically*”;

5) атемпоральні предикати: “*The natural thing to do is to work – to recognize that prosperity and happiness can be obtained only through honest effort. Human ills flow largely from attempting to escape from this natural course*”.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

СПИСОК ТЕОРЕТИЧНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Автоинтерпретация / под ред. А. Б. Муратова, Л. А. Иезуитовой. СПб. : Изд-во С.-Петербур. ун-та, 1998. 207 с.
2. Алышева Ю. Речевой портрет современного политического лидера : дис. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.01. Волгоград, 2012. 231 с.
3. Андрейченко О. Фразеологизмы с соматичним компонентом у текстах політичних дискусій. *Культура народів Причорномор'я*. 2004. № 53. С. 7–11.
4. Американские просветители : избр. произвед. : в 2 т. / Б. Быховский (ред.) ; В. Гольдберг (гл. ред. соц.-экон. лит.). Т. 1. М. : Мысль, 2018. 519 с.
5. Асташова О. Речевой портрет политика как динамический феномен : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.01. Екатеринбург, 2013. 245 с.
6. Бакумова Е. Ролевая структура политического дискурса : автореф. дис. ... докт. филол. наук : спец. 10.02.19. Волгоград, 2002. 20 с.
7. Безрогов В. Автобиография и история: некоторые комментарии историка к автобиографическим исследованиям. *Автобиография и педагогика* / пер. с нем. В. А. Волкова. М. : Изд-во УРАО, 2000. С. 133-180.
8. Богин Г. Модель языковой личности в ее отношении к разновидностям текстов: автореф. ... д-ра филол. наук : спец. 10.02.01 Л., 2004. 44 с.
9. Болдирева А. Мовні засоби створення гумористичного ефекту: лінгвокогнітивний аспект (на матеріалі романів П. Г. Вудхауза) : автореф. дис. канд. філол. наук : спец. 10.02.04. Одеса, 2007. 24 с.

10. Василенко І. Специфіка літературного портрета як жанру сучасної української мемуарної прози : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.01.06. Дніпропетровськ, 1997. 22 с.
11. Венедиктова Т. Человек, который создал себя. *Человек, который создал себя сам (американский опыт в лицах и типах)*. М. : Институт массовых коммуникаций, 1993. С. 5–25.
12. Виноградов В. В. Избранные труды. О языке художественной прозы. Москва : Наука, 1980. 360 с.
13. Воронова М. Методи творення літературних портретів. Образ. Київ, 2004. Вип. 5. URL : <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1213>. (дата звернення: 20.09.2020).
14. Вострякова Н. Коннотативная семантика и прагматика номинативных единиц английского языка : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.01. Волгоград, 1998. 22 с.
15. Галич О. Теорія літератури. К. : Либідь, 2001. 488 с.
16. Галич О. Українська документалістика на зламі тисячоліть : специфіка, генеза, перспективи : монографія. Луганськ : Знання, 2002. 246 с.
17. Дейк Т. А. ван Ideology: a multidisciplinary approach. London : Sage, 1999. URL : <http://psyberlink.flogiston.ru/internet/bits/vandijk2.htm/> (дата звернення: 22.09.2020).
18. Деренчук Н. Мовний портрет сучасного українського політика : автореф. дис ... канд. філол. наук: 10.02.01. Луцьк, 2018. 20 с.
19. Єрмоленко С. Мовно-естетичні знаки української культури. К. : Інститут української мови НАН України, 2009. 352 с.
20. Загнітко А. Категорійний і парадигмальний простір сучасної лінгвоперсонології. *Studia Linguistica*. Vol. IX. К. : ВД Дмитра Бурого, 2016. С. 150–160.

21. Златар А. Автобиография глазами исследователей средневековья. *Автоинтерпретация* : сб. статей / под ред. А. Б. Муратова, Л. А. Иезуитовой. СПб. : Изд-во С.-Петербур. ун-та, 1998. С. 33–54.
22. История литературы США: в 6 т. / отв. ред. М. М. Коренева, А. Ф. Кофман, Н. С. Павлова. Т. 1. М. : Наследие, 2017. 831 с.
23. История американской литературы / редкол. : А. А. Аникст, А. А. Елистратова. Т. 1. М.–Л. : Изд-во АН, 2000. 343 с.
24. Караева Л. Английская литературная автобиография: трансформация жанра в XX веке: дис. ... докт. филол. наук: 10.01.03. Казахстан, 2010. 329 с.
25. Караулов Ю.. Русский язык и языковая личность. Москва : Наука, 1987. 259 с.
26. Козуб Л. Мовні засоби впливу у сучасному англomовному політичному дискурсі. *Studia methodologica*. Тернопіль, 2011. Вип. 32. С. 51–53.
27. Колотілова Н. Риторика. Київ : Центр учбової літератури, 2007. 232 с.
28. Красных В. Виртуальная реальность или реальная виртуальность? (Человек. Сознание. Коммуникация). Москва : Диалог-МГУ, 1998. 352 с.
29. Кузнецова Г. Напрямки вивчення алюзії як лінгвістичного явища. *Наукові записки Міжнародного гуманітарного університету*. Одеса, 2014. С. 248–251.
30. Кусько Е. Проблемы языка современной художественной литературы: Несобственно-прямая речь в литературе ГДР. Львов : Вища школа, 1980. С. 28.
31. Лавриненко О. Комунікативно-прагматичний потенціал алюзії в англійському та українському публіцистичному дискурсі : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.17. Київ, 2009. 20 с.

32. Лесик І. Оцінність та емоційність як інтерпретативний потенціал іронії. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Серія: Філологія (мовознавство). Вінниця, 2014. Вип. 19. С. 239–243.
33. Літературознавча енциклопедія : у 2-х т. / авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. К. : Академія, 2007. Т. 2. 2007. 624 с.
34. Літературознавчий словник-довідник / за ред. Р. Гром'як, Ю. Ковалів та ін. К. : Академія, 1997. 752 с.
35. Литературная история Соединённых штатов Америки: в 4 т. / ред. М. Тугушева ; пер. с англ. Н. Анастасьева, В. Бернацкой, А. Зверева [и др]. Т. 1. М. : Прогресс, 1977. 603 с.
36. Литературная энциклопедия терминов и понятий / под ред. А. Н. Николюкина. М. : НПК «Интелвак», 2003. 1600 стб.
37. Любовець Н. Мемуари (спогади) як джерело біографічних досліджень. *Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського*. 2009. Вип. 24. С. 277–291.
38. Маслюченко Г. Художні мемуари та автобіографічна повість в українській літературі 90-х років ХХ століття: автореф. дис... канд. філол. наук : 10.01.01. Дніпропетр. нац. ун-т., 2004. 18 с.
39. Матвеева Т. Уклончивый ответ. *Речевое общение и вопросы экологии русского языка* : сб. науч. работ, посвящ. 80-летию докт. філол. наук, проф. А. П. Сковородникова. Красноярск, 2009. С. 229–239.
40. Мухортов Д. Об общем и частном в понятиях «языковая личность», «речевой портрет», «идиостиль» и «идиолект» (на примере вербального поведения современных политических деятелей). *Политическая коммуникация: перспективы развития научного направления : материалы международной научной конференции*. Екатеринбург, 2004. С. 167–174.
41. Нікіфорчук С. Розмежування типів біографічних текстів англomовної лінгвокультурної традиції . *Одеський лінгвістичний вісник*. 2014. Вип. 4. С. 188–191.

42. Нуркова В. Доверчивая память: как информация включается в систему автобиографических знаний. *Когнитивные исследования* : сб. науч. тр. / под ред. В. Д. Соловьева, Т. В. Черниговской. М., 2008. С. 87–102.
43. Павлюк Т. Семантична структура порівняльного звороту в поетичному тексті. *Лінгвістика* : зб. наук. пр. Луганськ, 2009. № 1. С. 146–152.
44. Панова М. Языковая личность в административном дискурсе. *Языковая личность: Текст, словарь, образ мира*. Сб. статей. Москва, 2006. С. 69–75.
45. Писаренко К. Типологія мовних портретів персонажів у художніх текстах триптиху «Хресна проща» Р. Іваничука: змістовий аспект. *Лінгвістичні дослідження*. 2016. Вип. 42. С. 150–155.
46. Салахова А. Лингвоперсонологический подход в исследовании профессиональной языковой личности. *Филологические науки. Вопросы теории и практики*. Тамбов, 2015. № 8 (50). Ч. II. С. 159–162.
47. Самохіна В. Жарт у сучасному комунікативному просторі Великої Британії та США : монографія. Вид. 2-е, перероб. і доп. Харків : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2012. 360 с.
48. Свистельникова С. Речевой портрет оппозиционной газеты: концептосфера, жанры, образные средства : дис. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.01. Белгород, 2010. 224 с.
49. Селіванова О. Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2006. 716 с.
50. Сиротина И. Культурологический потенциал мемуарного источника: поиски новой парадигмы. *Метафизика исповеди. Пространство и время исповедального слова: материалы международной конференции*. СПб.: Издво Института Человека РАН, 1997. URL : <http://anthropology.ru/ru/texts/sirotina/index.html>. (дата звернення : 23.10. 2020).

51. Скачков А. Лінгвостилістичні особливості портретних описів у творах М. Коцюбинського: дис... канд. філол. наук: 10.02.01. Харк. нац. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди. Х., 2007. 180 с.
52. Слободян О. Мовний портрет міста: соціолінгвістичні характеристики. URL: http://www.rusnauka.com/10_DN_2012/Philologia/7_106781.doc.htm. (дата звернення : 23.10. 2020).
53. Стецик Т. Система лінгвістичних засобів вираження персуазивності в політичному дискурсі. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія: Філологічна. 2013. Вип. 38. С. 225–227.
54. Струганець Л. Культура мови. Словник термінів. Тернопіль : Навчальна книга, 2000. 88 с.
55. Сюта М. Поезії авторів Нью-Йоркської групи. К., Інститут української мови НАН України: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2010. 164 с.
56. Ткачук-Мірошниченко О. Імплікація в рекламному дискурсі (на матеріалі англомовної комерційної реклами) : дис. ... канд. філол. наук. : спец. 10.02.04. Київ, 2001. 201 с.
57. Трубенко І. Художня метонімія та її різновиди у прозі англійського модернізму. *Проблеми семантики слова, речення та тексту*. Київ, 2010. Вип. 25. С. 391–401.
58. Українська мова : Енциклопедія / ред. кол. : В. М. Русанівський, О. О. Тараненко та ін. 2-ге вид. випр. і доп. Київ : Українська енциклопедія, 2004. 833 с.
59. Чадюк О. Метафора у сфері сучасної української політичної комунікації : дис. ... канд. філол. наук. : спец. 10.02.01. Київ, 2005. 230 с
60. Чеберяк А. Лінгвостилістичні та комунікативно-прагматичні особливості реалізації стратегії персуазивності у текстах відкритих листів. *Вісник Житомирського державного університету: Філологічні науки*. 2011. Вип. 58. С. 65–68.

61. Черкашина Т. Формування жанрів спогадової літератури. Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. Сер. : Філологічні науки. 2013. Вип. 4.11. С. 302–307. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmduf_2013_4.11_65. (дата звернення : 12.10.2020).
62. Черкашина Т. Мемуарная автобиография и автобиографические мемуары: схожесть и различие понятий. *Филол. науки : вопросы теории и практики : в 2-х ч. Тамбов, 2014. №3 (33). Ч. I. С. 196–199.*
63. Шликова Ю. Самоактуализация личности и автобиографический рассказ. *Международный журнал экспериментального образования. 2014. № 6–1. С. 38–39. URL : http://www.ipras.ru/cntnt/rus/dop_dokume/mezhdunaro/nauchnye_m/razdel_3_a/s_hlykova_u.html*. (дата звернення : 26. 11.2020).
64. Gusdorf G. *Lignes de vie: Les écritures du moi*. Paris : Odile Jacob, 1991. 430 p.
65. Jelinek Estelle C. *The Tradition of Women's Autobiography: From Antiquity to the Present*. Twayne Publishers : Boston A Division of G.K. Hall & Co, 1986.
66. Ford H. *My Life and Work*. К. : КМ-БУКС. 2018. 288 с.
67. Franklin B. *The Autobiography of Benjamin Franklin*. К. : КМ-БУКС. 2019. 205 с.
68. Lejeune P. *L'autobiographie en France*. Paris : Armand Colin, 2004. 192 p.
69. Olney J. *Autobiography and the Cultural Moment: A Thematic, Historical, and Bibliographical Introduction. Autobiography : Essays Theoretical and Critical*. Princeton : Princeton University Press, 1980. Pp. 3–27.
70. Olney J. *Some Versions of Memory / Some Versions of Bios: The Ontology of Autobiography. Autobiography : Essays Theoretical and Critical*. Princeton : Princeton University Press, 1981. Pp. 236–267.

71. Miraux J.-P. L'autobiographie: Ecriture de soi et sincérité. troisième édition. Paris : Armand Colin, 2009. 128 p.
72. Paul Murray Kendall. The Art of Biography. W.W. Norton & Co., 1965. pp.158.
73. Rockefeller J. D. The Autobiography of an Oil Titan and Philanthropist. K. : KM-БУКC. 2018. 144 c.

SUMMARY

The presented article is devoted to the analysis of such actual problem as features of formation of a language portrait in English-language autobiographies.

The object of the work are the autobiographies of J.D. Rockefeller, G. Ford, B. Franklin. The scientific novelty of the presented research lies in the attempt to study the peculiarities of the formation the linguistic portrait in English-language autobiographies of J.D. Rockefeller, G. Ford, B. Franklin.

The main aim of the paper is to reveal the peculiarities of the formation of the linguistic portrait in the English-language autobiographies of American figures of the XIX-XX centuries. This determined the achievement of such goals as:

- to study the literary genre of autobiography and its difference from related genres (diary, memoirs, etc.) in terms of its structure;
- to study the distinction between types of autobiographical texts in the English-language linguistic and cultural tradition;
- to study the types of language portrait and lexical means of creating a portrait;
- to investigate the problem of self-identification in the autobiography of J.D. Rockefeller, G. Ford, B. Franklin and to determine the features of the formation of the language portrait in these English-language autobiographies.

The study identifies lexeme-markers for each autobiographical work, which vividly illustrate the levels of self-identification of leading American figures. Linguistic analysis made it possible to find out the main expressive means by which the formation of a linguistic portrait takes place in an autobiographical text.

Key-words: *autobiography, portrait, lexeme, self-identification, markers, connotation*

**Декларація
академічної доброчесності
здобувача ступеня вищої освіти ЗНУ**

Я, Бесараб Анастасія Вікторівна, студент(ка) 2 курсу, форми навчання заочної, факультету іноземної філології, спеціальність 035 Філологія, освітньо-професійна програма Мова і література (англійська), адреса електронної пошти ttasa205@gmail.com,

– підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «Особливості формування мовного портрета в англійськомовних автобіографіях» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст.42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлений/ознайомлена;

– заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;

– згоден/згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою Інтернет-системи, а також на архівування моєї роботи в базі даних цієї системи.

Дата _____

Підпис _____

ПІБ (студент) _____